

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

**ИНФОРМАТИВНИ
БИЛТЕН**

**БРОЈ 9
2015.**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

1. Немањина бр. 22-26,
телефон: 3616-296, 363-1620, 363-1104, 3613-734/лок. 1620 и 1104

или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(**smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs**)

Сарадници: Јелена Васиљевић, оператер за системе базе података
Дејан Станојловић, оператер за системе базе података
Радмила Тубин-Михајловић, оператер припреме података
Гордана Михајловић, оператер припреме података
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Смиљана Павков, документалиста

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и
Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

- 1.** Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда
- 2.** Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе
- 3.** Преглед садржаја нових бројева часописа
- 4.** Преглед старих публикација
- 5.** Преглед нових књига
- 6.** Листа најчитанијих књига

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Аргентини, Јеле Баћовић, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Уједињеној Републици Танзанији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Адис Абеби, Драгана Момчиловића, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Уједињеној Републици Танзанији, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Адис Абеби, Драгана Мраовића, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Сенегал, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Рабату, Станислава Стакића, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Сенегал, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Рабату, Слађане Прице Тавчиовске, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Исламској Републици Пакистан, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Пекингу, Миомира Удовичког, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Исламској Републици Пакистан, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Пекингу, Милана Бачевића, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Савезној Републици Немачкој, Душана Црногорчевића, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Норвешкој, Сузане Бошковић Продановић, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Исправка Закона о Регистру запослених, изабраних, именованих, постављених и ангажованих лица код корисника јавних средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2015

Уредба о војној легитимацији, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2015

Одлука о образовању Комисије за праћење безвизног режима путовања са Европском унијом, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о допуни Одлуке о образовању Радне групе за решавање проблема мешовитих миграционих токова, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о избору председника, чланова и заменика Изборне комисије Високог савета судства, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о издавању Потврде о уласку на територију Републике Србије за мигранте који долазе из земаља у којима су њихови животи у опасности, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о начину вођења посебне евиденције о лицима осуђеним за кривична дела против полне слободе извршена према малолетним лицима, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Решење Министарства државне управе и локалне самоуправе којим се Алтернатива за промене, са седиштем у Прешеву, уписује у Регистар политичких странака, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности заменика директора Управе за заједничке послове републичких органа, Александра Тодоровића, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Ивице Здравковића, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Небојше Илића, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Миломира Лукића, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Милка Палибрка, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Вјекослава Бобара, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Мирјане Радоњић, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Решење о постављењу вршиоца дужности директора Управе за заједничке послове републичких органа, Зорана Трнинића, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Обавештење о датуму ступања на снагу Протокола између Владе Републике Србије и Владе Словачке Републике о спровођењу Споразума између Републике Србије и Европске заједнице о реадмисији лица која незаконито бораве, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 17/2015

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о образовању Покрајинског савета за миграције, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2015

Одлука о престанку важења Одлуке о давању овлашћења за регистрацију, отварање и пословање представништва Аутономне Покрајине Војводине у Бриселу, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 37/2015

Одлука о измени Одлуке о образовању Покрајинског савета за миграције, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 38/2015

Одлука о изменама и допунама Одлуке о условима за ангажовање лица за обављање послова за потребе посланичких група у Скупштини Аутономне

Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинасирање припреме предлога активности међународне сарадње, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о утврђивању Дугорочног програма мера за спровођење одгајивачког програма у Републици Србији за период 2015–2019. године, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Уредба о изменама и допунама Уредбе о садржини, начину и поступку вођења Регистра мера и подстицаја регионалног развоја, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Уредба о утврђивању Програма подршке малим предузећима за набавку опреме у 2015. години, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Уредба о утврђивању Годишњег програма мера за спровођење одгајивачког програма за 2015. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Уредба о распореду и коришћењу кредитних средстава за финансирање привредних субјеката у области информационо-комуникационе технологије, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Уредба о изгледу обрасца и начину вођења евиденције о инспекцијском надзору, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Уредба о заједничким елементима процене ризика у инспекцијском надзору, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Уредба о утврђивању посебних износа који се плаћају за време трајања „Дечје недеље” у 2015. години, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Уредба о изменама Уредбе о утврђивању Просторног плана подручја инфраструктурног коридора аутопута Е-75 Суботица–Београд (Батајница), Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Одлука о образовању Савета за развој електронског пословања, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене изворишта водоснабдевања „Јелашница” на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о изменама Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Копаоник на животну средину, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о изменама и допунама Одлуке о висини накнада за стандарде, сродне документе и друге публикације, као и о висини накнада за услуге које врши Институт за стандардизацију Србије у обављању послова у области стандардизације, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о усвајању превода Међународних стандарда врховних ревизорских институција, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Одлука о образовању Мреже за сузбијање неправилности и превара у поступању са финансијским средствима Европске уније, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о измени Одлуке о обавезној резерви банака код Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о начину обављања послова између Народне банке Србије и Управе за трезор преко система консолидованог рачуна трезора за девизна средства, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о изменама и допунама Одлуке о ближим условима и начину вршења независне процене вредности имовине и обавеза банке ради утврђивања испуњености услова за покретање поступка реструктурирања, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о информацијама и подацима који се достављају Народној банци Србије за потребе израде и ажурирања плана реструктурирања банке и банкарске групе, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о изменама и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о измени и допуни Одлуке о облику, садржини и начину коришћења образаца платних налога за извршење платних трансакција у динарима, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Одлука о висини минималне цене рада за период јануар–децембар 2016. године, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2015

Одлука о усвајању завршног рачуна Републичког фонда за здравствено осигурање за 2014. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 79/2015

Одлука о образовању Комисије за давање предлога Влади за претходну сагласност за отуђење грађевинског земљишта у јавној својини по цени мањој од тржишне цене, или без накнаде, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Одлука о измени Одлуке о одређивању субјеката приватизације од стратешког значаја, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Одлука о изменама и допуни Одлуке о ближим условима, садржини и начину вођења Регистра меница и овлашћења, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Одлука о изменама и допуни Одлуке о изради измена и допуна Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Копаоник, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Одлука о образовању Буџетског фонда за потребе војног образовања и војне научноистраживачке делатности, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Одлука о управљању токовима готовине преко агента банке, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Одлука о допунама Одлуке о спровођењу одредаба Закона о платним услугама које се односе на давање дозвола и сагласности Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Одлука о спровођењу одредаба Закона о банкама које се односе на давање прелиминарног одобрења, дозволе за рад банке и појединих сагласности и одобрења Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Одлука Уставног суда којом се утврђује да одредбе чл. 5. до 8. Уредбе о енергетски заштићеном купцу, односно угроженом купцу топлотне енергије

(Службени гласник РС број 90/2013), нису у сагласности са Уставом и законом, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Правилник о начину и поступку обрачунавања и плаћања акцизе на електричну енергију за крајњу потрошњу, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Правилник о изменама и допунама Правилника о садржини, начину и поступку израде и начин вршења контроле техничке документације према класи и намени објеката, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Правилник о изменама и допуни Правилника о условима за признавање, поступку признавања ознака за мирна вина и нека специјална вина са географским пореклом, као и о начину производње и обележавања мирних вина и неких специјалних вина са географским пореклом, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Правилник о измени и допуни Правилника о условима у погледу стручне оспособљености које мора да испуњава овлашћено стручно лице које испитује посуду под притиском или цистерну за транспорт опасног терета, о обрасцу Регистра овлашћених стручних лица и о изгледу жига, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Правилник о изменама и допуни Правилника о превентивним мерама за безбедан и здрав рад при излагању буци, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Правилник о измени Правилника о подели моторних и прикључних возила и техничким условима за возила у саобраћају на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Правилник о техничким нормативима за заштиту високих објеката од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о допунама Правилника о трошковима које сnose трећа лица пред Агенцијом за приватизацију, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о вредности дневне, вишедневне и годишње дозволе за рекреативни риболов за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о изменама Правилника о квалитету сирове кафе, производа од кафе, сурогата кафе и сродних производа, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о изменама Правилника о максимално дозвољеним количинама остатака средстава за заштиту биља у храни и храни за животиње и о храни и храни за животиње за коју се утврђују максимално дозвољене количине остатака средстава за заштиту биља, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о измени Правилника о утврђивању цена материјала за дијализе које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о заједничкој безбедносној методи за праћење ефикасности управљања безбедношћу у току експлоатације и одржавања железничког система, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о одржавању сигнално-сигурносних уређаја, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Правилник о општем обрасцу записника о инспекцијском надзору, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о програму и начину спровођења испита за инспектора, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о изгледу обрасца службене легитимације инспектора, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о начину транспорта и обавезном оперативном праћењу опасног терета у железничком саобраћају, као и обавезама учесника у транспорту опасног терета у железничком саобраћају и у ванредним догађајима, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о програму оспособљавања и начину провере знања запослених код учесника у транспорту опасног терета у железничком саобраћају, као и о начину на који се поступа са документацијом о њиховом оспособљавању, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о изменама и допунама Правилника о минималним техничким условима за обављање трговине дериватима нафте и биогоривом, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину и поступку остваривања пореских ослобођења код ПДВ са правом на одбитак претходног пореза, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Правилник о измени и допуни Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Правилник о изменама Правилника о условима и нормативима за пројектовање стамбених зграда и станова, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Правилник о допуни Правилника о испитивању возила, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Упутство за утврђивање референтне и дисконтне каматне стопе, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Наредба о измени Наредбе о времену отворености аеродрома за одвијање јавног авио-превоза, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Програм о изменама и допунама Програма Фонда за развој Републике Србије за 2015. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Тарифа накнада које наплаћује Сокој по основу саопштавања јавности музичких дела преко интернета и мобилних сервиса, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори

Конвенција о међународним железничким превозима (COTIF). Додатак Ц – Правилник о међународном железничком превозу опасне робе (RID), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 17/2015

Обавештење о датуму ступања на снагу Споразума о ваздушном саобраћају између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 17/2015

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину реализације програма и пројеката у 2015. години, чија је реализација започета из средстава Фонда за капитална улагања Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2015

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање набавке опреме за основне школе које имају статус јавно признатих организатора активности формалног образовања одраслих на територији Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2015

Правилник о изменама и допуни Правилника о начину реализације програма и пројеката у 2015. години, чија је реализација започета из средстава Фонда за капитална улагања Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2015

Правилник о додели буџетских средстава Покрајинског секретаријата за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице за финансирање и суфинансирање активности програма и пројеката националних савета националних мањина у области основног и средњег образовања, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 36/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање набавке машина и опреме у установама високог образовања чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за финансирање краткорочних пројеката од посебног интереса за одрживи развој у Аутономној Покрајини Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање текућих поправки и одржавања зграда, објеката и опреме у установама високог образовања чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање текућих поправки и поправки и одржавања зграда, објеката и опреме у установама студентског стандарда чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о суфинансирању погона за примену нових технологија у АП Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Правилник о спречавању, раном откривању и сузбијању болничких инфекција, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Правилник о изменама Правилника о уговарању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања са даваоцима здравствених услуга, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Правилник о начину, поступку и индикацијама за упућивање осигураних лица на лечење хипербаричном оксигенацијом, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Закључак о утврђивању Националног акционог плана запошљавања за 2016. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Колективни уговор Јавног предузећа „Службени гласник”, Службени гласник Републике Србије бр. 77/2015

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о образовању Радне групе за припрему образложеног предлога акта о максималном броју запослених на неодређено време у систему Аутономне Покрајине Војводине и припрему предлога акта о максималном броју запослених за сваки организациони облик у систему Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање радних места истраживача-повратника из иностранства, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник за реализацију акције „Право на прву шансу”, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Одлука о измени Одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Републике Србије за високошколске установе чији је оснивач Република Србија у школској 2015/2016. години, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Одлука о образовању Националног саветодавног комитета за праћење примене Хашке Конвенције за заштиту културних добара у случају оружаних сукоба, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Решења о додели новчане награде за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 76/2015

Решења о додели новчаних награда за спортске резултате, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2015

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о престанку важења Одлуке о установљавању годишње награде „Др Зоран Ђинђић” за младог научника и истраживача, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 34/2015

Одлука о изменама Одлуке о броју студената за упис у прву годину мастер академских студија и докторских студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду у школској 2015/2016. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2015

Одлука о изменама Одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду у школској 2015/2016. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 35/2015

Правилник о условима регресирања превоза ученика средњих школа у АП Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о поступку акредитације основних школа на територији АП Војводине по програму „Активне школе”, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за доделу средстава за даровите студенте у установама високог образовања чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање учешћа на научним скуповима и боравку у иностранству научно-истраживачких радника и студената који су показали посебне резултате, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање програма/пројеката у области науке и технолошког развоја невладиних организација у Аутономној Покрајини Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање образовних програма/пројеката установа високог образовања чији је оснивач Аутономна Покрајина Војводина, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање програма/пројеката у области високог образовања удружења студената и невладиних организација у Аутономној Покрајини Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Правилник о критеријумима за суфинансирање организовања научно-стручних скупова, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 39/2015

Решење о именовању директора Јавне установе „Војвођанска академија наука, уметности и културе”, мр Угљеше Белића, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 33/2015

Службени лист Града Београда

Правилник о изменама и допунама Правилника о критеријумима, условима и начину финансирања београдских спортских организација за учешће и постигнуте резултате у европским и регионалним клупским такмичењима, Службени лист Града Београда бр. 49/2015

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о износу просечне пензије у Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање по кварталима од 2007. до 2013. године, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2015

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у августу 2015. године, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2015

Индекси потрошачких цена за август 2015. године, Службени гласник Републике Србије бр. 78/2015

Службени лист Града Београда

Показатељ смањења потрошачких цена у јулу 2015. године, Службени лист Града Београда бр. 48/2015

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2015. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

1.	АЛО
2.	БЛИЦ
3.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ
4.	ВРЕМЕ
5.	ДАНАС
6.	ИНФОРМЕР
7.	КУРИР
8.	НЕДЕЉНИК
9.	NEWSWEEK
10.	НИН
11.	ПЕЧАТ
12.	ПОЛИТИКА

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије
2.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања
3.	НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА СРБИЈА
4.	РС PRESS
5.	ПРАВНА ПРАКСА: часопис за примену прописа

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
2.	БИЛТЕН ДРЖАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА
3.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ
4.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
5.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

Windows 10

Branislav Bubanja i Voja Gašić

Windows 10 je dokaz da Microsoft može da saslušati zahteve korisnika i prilagodi funkcije njihovim potrebama, a ne da tvrdoglavo gura svoje ideje. Možda je upravo zbog toga novi operativni sistem stigao skoro do 10% učešća na tržištu samo mesec dana nakon zvaničnog predstavljanja. Ako se trend nastavi, već u toku septembra „desetka“ bi mogla da bude zastupljenija od verzije 8.1. Pod uslovom, naravno, da je i vi instalirate. Pa da vidimo novitete koji će vas možda navesti na taj korak napred...

36

Aktuelno

Uvodnik 7
Dejan Ristanović

KOMENTAR

Semjuel Beket i informaciona bezbednost 8
Dušan Stojičević

KOMENTAR

Letovanje na mrežama 9
Jovana Vukić

Vesti 10
Bojan Stanojević

Tehnologija i biznis 20

Foto-konkurs: Leto i voda 22

Prvi pogled

Android na 43 (i više) inča 26
Bojan Stanojević

Android operativni sistem polako prelazi s telefona i tableta na druge uređaje, preko satova i narukvica, do televizora. Pogledajmo kako je, kod Sony-jevog modela W75C, koncept Smart TV podignut na viši nivo primenom Android-a.

Prvi Tesla smartfon 28
Miloš Stamenković

SSD/USB3 kombinacija snova 29
Miloš Stamenković

Zamena koja može da igra u prvom timu 30
Danijel Farkaš

Gnap za vaš rack 31
Dejan Ristanović

Uslužni programi 32
Jovan Bulajić

GIZMODROM

Gadžeti za putnike 34
Josefine Milosević

Za vaše dobro raspoloženje na putovanjima zaduženi su telefoni i tableti, a posebno ovi dodaci za njih...

Test zona

Windows 10 36
Branislav Bubanja i Voja Gašić

Novi, ubedljivo efikasniji API 48
Miloš Stamenković

Leti, leti, tableti 50
Inge Schwabe

ARCHICAD 19: Brže nego ikad 54
Đorđe Grujić

Lenovo Z51-70: Gospodin u klasičnom odelu 57
Miloš Stamenković

Grafika na 4096-bitnoj magistrali 58
Miloš Stamenković

Iz prakse

Dosije 4k 76
Dejan Ristanović

Aplikacija Belville Smart 81
Sara Jović

Backup: Podaci na sigurnom 82
Damir Jović

Stare, nove i buduće pretnje 86
Luka Miličević

Symantec: Bolje sprečiti nego lečiti 88
Luka Milinković

Oružje za borbu protiv TV diktature 90
Voja Antonić

Gde se kriju napasti 94
Luka Miličević

Rubrike

Odabrani bajtovi 110
Ladislav Struharik

Vedra strana 114

Bizit

Marketing kroz CRM 60

Miodrag Ranisavljević

Sve kompanije koriste Internet za svoje poslovanje – od pružanja osnovnih informacija o proizvodima i uslugama, preko komunikacije sa ciljnim grupama, do primanja porudžbina ili poručivanja proizvoda i usluga. Kada se radi o prodaji, sve počinje od ključnog pitanja – kako da obezbedite da neko kome su vaše usluge potrebne pronađe baš – vas.

PS Tech: Kvalitetna komunikacija kao ključ uspeha 64

Milan Bašić

Microsoft CRM na vrhu 66

Jovan Ivanović

Dell Hybrid cloud: e-novčanik je uvek s vama 67

IN2 ERP×BI 68

Nataša Vujičić

PC.Edu

Digitalna učionica 70

Boris Stanojević

Ne tako davno za učionice su bili dovoljni stolovi, stolice, kreda i tabla, a učenici su pisali olovkama u sveske. Još ranije nije ni njih bilo, nego je svako imao tablicu (podseća li na tablet?) i kredu, te je tu mogao da napiše ponešto, što će ubrzo morati da obriše. Sada su došla neka nova vremena...

NEC projektori za digitalnu učionicu 72

Radovan Bibić

Alati za virtuelnu učionicu 73

Slađana Trajković

Mala IT Akademija 74

Milan Šolaja

Komunikacije

Elektronske diskusije u zapečku 96

Branislav Mihailev

Da sadržaj bude u formi 98

Lazar Bošković

Internet vodič 100

Ladislav Struharik

Tehnovizija

Bitka za dnevnu sobu 102

Rainer Müller

Nakon mobilnih telefona i tableta, gadžeta i automobila, Google pokušava da progura svoj operativni sistem Android i na televizore. Ovakav pristup obećava, ali i Google-ovi partneri, pre svega Samsung i LG, imaju sopstvene ideje. Da vidimo kako se vrhunske tehnologije trude da zagospodare našim dnevnim sobama.

Prema pametnom parkingu 108

Nadežda Veljković

PC Press

Izdavač

PC PRESS, d.o.o.
Osmana Đikića 4, 11108 Beograd 12, p. fah 47, —
N 44° 48.994', E 20° 28.800'

Redakcija: 011/2765-533 i 069/2187-742

Marketing: 011/2080-220

Fax: 011/2752-480

Mail: pc@pcpress.rs,

Web: www.pcpress.rs

Tekuci račun: 205-9547-62

Direktor

Vesna Čarknajevo

Glavni i odgovorni urednik

Dejan Ristanović

Zamenik glavnog urednika

Voja Gašić

Izvršni urednik

Bojan Stanojević

Urednici

Milan Bašić, Jovan Bulajić,
Bojan Stojanović i Ladislav Struharik

Marketing

Andrijana Maksimović,
Aleksandra Cvjetić i Damijan Jović

Plasman i fotografije autora

Nenad Veljković

Redaktor

Jevrem Živanović

Dizajn i DTP

Vojislav Simić i Andrija Čeranić

Web administrator

Milan Basrak

Pretplata

Nevenka Gašić

Distribucija

Beokolp, Beograd

Štampa

Rotografika, Subotica

Stalni stručni saradnici

Voja Antonić, Nenad Batočanin, Radovan Bibić, Branislav Bujanja, Vladimir Cerić, Branko Đaković, Đorđe Grujić, Marko Herman, Stevan Josimović, Miljan Jovanović, Zoran Kehler, Vesna Knežević, Kristijan Lazić, Jovan Marić, Nikola Marković, Branislav Mihaljević, Majkl Mijatović, Mladen Mijatović, Luka Milinković, Vesna Milošević, Dragan Mitrovkić, Branko Nikitović, Pavle Peković, Bojan Petrović, Jelica Protić, Nebojša Prijić, Jelena Rupnik, Miloš Stamenković, Darko Staničić, Boris Stanojević, Aleksandar Šušnjarić, Berislav Todorović, Nebojša Vasiljević, Nadežda Veljković, Jovana Vukić i Sava Zdravković

Neki od tekstova su objavljeni u dogovoru sa WEKA MEDIA PUBLISHING GmbH, Stuttgart

PC PRESS

Copyright © PC Press 2015.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

layar
INTERAKTIVNA ŠTAMPA

Preuzmite besplatnu
Layar aplikaciju

Skenirajte stranu
sa znakom Layar

Otkrijte
interaktivni sadržaj

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd 004
PC : Personal computers : časopis za profesionalnu primenu računara /
glavni i odgovorni urednik Dejan Ristanović. - 1995, br. 1 - Beograd
(Osmana Đikića 4) : PC Press, 1995 - (Novi Sad: Color Print). - 29 cm
Mesečno. = PC. Personal computers

Издавач: LIBER, Београд

Главни и одговорни уредник: Милорад Добријевић

Уредник: др Слободан Р. Мартиновић

Редакција:

Др Милан Бјелић, доц. др Саша Веселиновић, мр Дејан Јовановић, доц. др Срђан Миленковић,
Драгана Бунарџић, мр Милан Миловић, др Анкица Милојевић, проф. др Мирослав Миљковић,
Параскева Михајловић, мр Секула Новаковић, мр Весна Симовић, др Рајко Сушум

КОНТАКТ: LIBER, п. фах 10, 11030 Београд

Тел/факс: 011/ 236 00 26, моб. 065/ 44 8888 2

Е – mail: liber@verat.net pravnapraksa@ptt.rs

Е – mail за установе у области образовања: sloba1965@gmail.com

ШТАМПА: ЕтноСтил, Београд, тираж 500 примерака

CIP Каталогизација и публикацији, Narodna biblioteka Srbije, Beograd
ISSN 1820-1075 Pravna praksa (Beograd 2004), COBISS.SR-ID 114525452

САДРЖАЈ

Др Велислав Марковић	
ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ НЕЗАКОНИТОГ ОТКАЗА УГОВОРА О РАДУ	3
ПРИКАЗ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ЈАВНИМ НАБАВКАМА	11
Драгана Бунарџић	
КОЛЕКТИВНИ УГОВОРИ	17
Секула Новаковић	
ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ И ПОСЛОДАВАЦА	23
АКТУЕЛНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ ПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ	29
ПИТАЊА И ОДГОВОРИ	
Радни однос на одређено време	33
Прерасподела радног времена	33
Удаљење са рада	34
Здравствено осигурање незапосленог лица по основу ауторског уговора	34
Обавезни акти послодавца који произлазе из Закона о заштити узбуњивача	35
Повећање пензије по основу радног стажа дужег од 40 година	35
Права стечајног повериоца чије је потраживање оспорено	35
СУДСКА ПРАКСА	
УСТАВНИ СУД СРБИЈЕ	37
Одлучивање о захтеву за азил и супсидијарној заштити у Републици Србији	37
Основи за изјављивање уставне жалбе	38
Извршавање одлука Уставног суда	38
Накнада трошкова превоза запосленима у школама и домовима ученика	39
Право на правично суђење	40
СУДОВИ ОПШТЕ НАДЛЕЖНОСТИ	41
Заснивање радног односа	41
Пробни рад	41
Застарелост новчаног потраживања из радног односа	42
Престанак радног односа због престанка потребе за радом запосленог	42
Давање отказа уговора о раду на основу антиципираног упозорења	42

Споразум о престанку радног односа	43
Отказ уговора о раду због повреде радне обавезе, односно кршења радне дисциплине	43
Одржај	44
Повраћај датог по основу ништавог правног посла	44
Накнада штете коју су претрпели припадници ЈНА у ратним дејствима	45
Трошкови одржавања личних односа с дететом	46
Персонално преиначење тужбе	47
Продужење родитељског права	47
Релативна застарелост кривичног гоњења	47
СУДОВИ ПОСЕБНЕ НАДЛЕЖНОСТИ	48
ПРИВРЕДНИ СУДОВИ	48
Поштовање правила трговања хартијама од вредности	48
Уређење тужбеног захтева	49
Право на накнаду трошкова парничног поступка	49
Активна легитимација за тужбу због повреде ауторског права	49
Услови за пребој кроз компензациони приговор	50
Однос између главног извођача радова и подизвођача	50
Застарелост права на ревалоризацију	50
Ангажовање за рад ван радног односа лица које је испунило услове за старосну пензију	51
Стицање без основа - употреба туђе ствари у своју корист	52
Активна легитимација након уступања потраживања трећем лицу	52
УПРАВНИ СУД	52
Процена тржишне вредности стана у сврху утврђивања пореза	52
Безбедносне сметње као основ престанка радног односа запосленог у МУП-у	53
Укидање коначног решења по основу службеног надзора	54
Примена неуставних одредби Закона о планирању и изградњи	54
Обавезни садржај одлуке о избору судије	55
Услови за признавање права на одбитак претходног пореза	55
Могућност понављања поступка о праву из области ПИО	56
Одлагање рушења дограђеног дела стамбеног објекта	56
ПРЕКРШАЈНИ СУДОВИ	57
Услови за постојање прекршајне одговорности	57
Прекршај дрског и безобзирног понашања	57
Доношење пресуде без саслушања окривљеног	58
Разлози одлагања издржавања прекршајне казне затвора	58
Застарелост покретања прекршајног поступка	58
ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА	59
Извршење правоснажних судских одлука - <i>Пресуда Поп-Илић и друге против Србије</i>	59
СТРУЧНА МИШЉЕЊА	
МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА	61
Допунски рад	61
Време проведено ван радног односа за време трудноће и порођаја као стаж осигурања	61
Поступак издавања радне дозволе за samozапосљавање странаца	62
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА И ПРИВРЕДЕ	62
Ослобођење од пореза на имовину за пољопривредно и шумско земљиште	62
Обвезник пореза на имовину за непокретност којој је власник малолетно лице	63
Умањење основице за обрачун ПДВ	63
Основица за обрачун акцизе на деривате нафте	64
Плаћање према иностранству у девизама преко стране институције електронског новца	65
Таксено ослобођење за списе и радње у поступцима који се воде по службеној дужности	66
Плаћање локалних комуналних такси од стране јавних бележника	66
ПРЕГЛЕД НОВИХ ПРОПИСА	67
АКТУЕЛНИ ПОДАЦИ	71

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектуру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

- 1. Др Илија Пржић: Државно и међународно право (Droit Interne et Droit International), 1934. год.**
- 2. Тодор Живковић: Један прилог за познавање духовних веза између Јужне Србије и Србије, 1940. год.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

БИБЛИОТЕКА ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УДРУЖЕЊА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО
(Bibliothèque de l'Association Yougoslave de Droit International)

IX

Д-р ИЛИЈА А. ПРЖИЋ
(Dr. ILIJA A. PRŽIĆ)

ДРЖАВНО И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО
(DROIT INTERNE ET DROIT INTERNATIONAL)

(Оштампано из „Архива за правне и друштвене науке“ за јануар 1934 г.)

БЕОГРАД 1934 БЕОГРАД

II 774/8

*Присћуйно предавање на катедри Међународног јавног
права са опшћом и националном дипломатском историјом,
одржано у понедељак, 20 новембра 1953 год., на Правном
факултету Универзитета у Београду.*

БЕОГРАД

За штампарију „Привредник“ Кнез Михаилова 3 тел. 21-450
Благојевић Д. Живојин Кондина 10

1 9 3 4

ДРЖАВНО И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

Приказујући Келзеново дело *Проблем суверености и теорија међународног права*, Г. Слободан Јовановић назвао је питање о односу између државног права и међународног — којим се Келзен бавио у овој књизи — „једним од најтежих и најважнијих питања правне науке“. „По теорији државног права, свака је држава суверена, дакле, правно неограничена. По теорији међународног права, све су државе ограничене међународним правом. Како се то двоје једно с другим слаже?“¹⁾

Ако се усвоји гледиште, које данас преовлађује у науци, да је међународно право заиста *право* (на супрот извесним писцима, који поричу карактер права међународном праву²⁾), наводећи да му недостају битне одлике права, пошто ово може да постоји само у оквиру државе, јер је држава једина људска организација која ствара право), поставља се одмах питање основа међународног права, његове правне природе, и, у вези са тим, питање правних извора међународног права. Да ли међународно право постоји као „природно право“ (Ле Фир, Бранко Миљуш³⁾), или постоји стога што су људи убеђени у постојање међународноправних правила (Крабе, Диги, Поли-

¹⁾ Слободан Јовановић: *приказ књиге Н. Kelsen, Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts*. Друштвени живот, 1920, год. I, књ. II, стр. 218.

²⁾ G. A. Walz, *Wesen des Völkerrechts und Kritik der Völkerrechtsleugner*, Stuttgart 1930, излаже разне теорије писаца који поричу правни карактер међународног права. Он у ове убраја природноправне радикалне ауторе (Хобес, Спиноза, Пуфендорф), писце који су међународно право схватили као политику силе (Ласон, Гумпловиц, Макс Сајдел, Лундштет), међународне моралисте (Остин, Пухта, Феликс Шомло, Савдер, Баумгартен, Јулиус Биндер), и писце који међународно право сматрају непотпуним, будућим правом (Фрикер, Савињи, В. Вилзон, Цителман, Холд-Фернек и Валтер Буркхард). Насупрот овим писцима Валц конструише појам суштине међународног права. J. L. Kunz, *Landesrecht und Völkerrecht*, Wörterbuch der Völkerrecht und der Diplomatie, Bd I, 1924, S. 787 ff, помиње као оне који поричу међународно право, групу писаца енглеске Analytical School of Jurisprudence, на челу са Џон Остином, затим Хегела и присталице његовог учења Питера, Ласона и Бекера, и од новијих писаца Феликса Шомло.

³⁾ Branko Milich, *Le Fondement du Droit International*, Paris 1928.

тис⁴), или постоји услед самоограничења државе (Јелинек, Ниполд), или је међународно право израз „опште воље“ држава (Трипел), или, најзад, постоји једна врховна основна норма на којој се заснива међународно право (Келзен, Фердрос)? Све те разне теорије покушале су у модерној науци да нађу правни основ међународном праву, и у томе циљу биле су принуђене да често излазе из области чистог права и прибегавају извесним филозофским и социолошким појмовима.

У вези са концепцијом основа међународног права јавља се и питање односа међународног права према државном праву, тј. према унутрашњем праву држава. Овај се однос може схватити на три начина: (1) државно и међународно право не стоје у међусобној вези: то су два потпуно одвојена правна поретка; (2) државно право је основни поредак, а међународно право се из њега изводи; (3) државно и међународно право стоје у међусобној вези, али међународно право је основни поредак, а државно право се изводи из међународног. Прва теорија, по којој државно и међународно право чине два одвојена поретка, назива се дуалистичком теоријом; теорија, по којој је државно право основни поредак а међународно се из њега изводи је монистичка концепција са приматом државног права; најзад, теорија по којој се државно право изводи из међународног, као основног поретка, такође је монистичка, но по њој примат припада међународном праву.⁵)

Појава модерних научних гледишта на однос између државног и међународног права може се разумети тек у вези са немачком државноправном школом, која је имала пресудни утицај на даљи развој јавног права, и која је крајем прошлог и почетком овог века сматрана као „владајућа теорија“ у немачком јавном праву. Ова школа, чији су главни прет-

⁴) Ови писци, полазећи са наведеног гледишта, задовољавају се у главном проучавањем „материалних“ узрока обавезне снаге међународног права. — За проблем који овде проучавамо, интересантно је учење Крабе-а (*Die Lehre der Rechtssouveränität*, 1906; *Die moderne Staats-idee*, 1919; *L'idée moderne de l'Etat*. Recueil des cours de l'Académie de Droit International, vol. 13, 1926, p. 513—581), но услед ограниченог обима једног предавања, овде не можемо ући у излагање његових теорија, већ смо принуђени да се задржимо само на претставницима главних праваца по проблему који излажемо.

⁵) Слободан Јовановић, *приказ књиге Dr. Leonid Pitamic, Država*, Архив за правне и друштвене науке, 1928, књ. XVII (XXXIV) стр. 144.

ставници били немачки професори Лабанд и Јелинек (и коју је у основним питањима заступao у нашој науци Г. Слободан Јовановић, а од новијих писаца нарочито Г. д-р Драгослав Јовановић), унела је као битни захтев у метод проучавања државног права отстрањивање сваке политичке тенденције (јавно право сматрано је дотле више као политичка него као правна наука), и тежила је „да проучавањем законских текстова дође и у државном праву до онако јасних основних појмова какви су на пример у грађанском праву већ постојали, и без каквих се од државног права није могла начинити логичка целина“.⁶⁾ Основно схватање ове школе о држави било је да је држава правна личност, и то како у приватноправном тако и у јавноправном смислу. „Одлика приватноправне личности састојала се у њеној способности за правно пословање; одлика јавноправне личности у њеном праву заповедања. Као остале правне личности, држава је морала имати своје органе преко којих ће делати. Ти органи нису били обични пуномоћници; тесно везани за државу, која без њих

⁶⁾ G. A. Walz, *Völkerrecht und staatliches Recht. Untersuchungen über die Einwirkungen des Völkerrechts auf das innerstaatliche Recht*, Stuttgart 1933 даје сасвим друкчију класификацију односа између међународног и државног права. Он критикује гледиште по коме су могуће само дуалистичка и монистичка (било са приматом државног или међународног права) концепција, јер сматра да би на место израза „дуалистичка“ теорија требало обухватити разне ниансе ове теорије изразом *илуралистичке* концепције, пошто се, према овој концепцији, јављају односи између међународног права и *више* државних права (унутрашњих права појединих држава). По Валцу, плуралистичке теорије имају три варијанте: најпре, схватање по коме се разни национални државноправни поретци и међународноправни поредак јављају „као самостални објективни правни кругови“, који се не садрже један у другом нити у коме вишем заједничком поретку. У овом случају међународно право је објективно детерминисано или делегирано као потчињени правни комплекс појединим државноправним поретцима, тако да се унутрашњи правни извор (*Landesrechtsquelle*) може схватити само помоћу међународноправне делегације. По другој варијанти плуралистичке концепције, међународно право се распада у разне националне правне поретке, и тиме се међународноправни поредак елиминише као самостални правни поредак из општег правног живота. (Валц овде убраја извесне „псевдомонистичке“ теорије, као на пр. Фердросову првобитну конструкцију међународног права, изложену у чланку *Zur Konstruktion des Völkerrechts*, *Zeitschrift für Völkerrecht*, 1914, S. 329—359). Најзад, трећа варијанта плуралистичке концепције била би принципиелно могућа ако се државноправни и међународноправни поретци схвате делимично као самостални, а делимично у објективном складу (*objektivrechtlichem Zusammenhang*), дакле ако се не претпоставља потпуно правно подређивање, један ексклузивни монизам правног поретка, нити пак потпуна правна независност ових поредака. (Ово би, по Валцу, била теорија Трипелова, — Walz, *op. cit.*, S. 21). — У погледу монистичких конструкција и Валц излаже обе: са приматом државног и приматом међународног права, задржавајући се нарочито на овој последњој теорији.

није била у стању посведочити своје постојање у правном свету, они су изгледали један део ње саме, због чега су се и звали „органи“. Правни поредак био је израз оне воље која се приписивала држави као јавноправној личности, и која је за обичне грађане имала обавезну снагу једне заповести. За разлику од обичних грађана, који су стајали под правним поретком, држава је стајала над њиме, — бар у толико што га је, као израз своје воље, могла у свако доба променити. Изумимајући неке изузетне случаје у савезној држави, држава је била суверена, — није признавала никакву вишу власт над собом, ни домаћу ни страну. Чак ни правила међународнога права нису била наметнута држави од неке старије власти, него се она обавезала на њихово вршење путем слободно закључених међународних уговора.“⁷⁾ На основу овога резонавања Јелинек заснива правни карактер међународнога права на идеји самообавезивања или самоограничења државе (*Selbstbeschränkung*). По њему, државна власт је суверена, што значи да над њом не стоји ниједна друга власт, и да су, с друге стране, све власти у држави под њом. Али сувереност не значи да је државна власт безгранична: свака држава је слободна да се сама ограничи у своме пословању, дакле да постави границе својих будућих обавеза.⁸⁾ Јелинек изрично каже да „сувереност није без граница, већ само способност искључивог самоопредељења и самоограничења државе.“ Држава се чак мора правно ограничити, и ако сама утврђује границе свога пословања. У тим границама ствара се позитивно право, и ово обавезује како поданике, тако и државне органе, који изражавајући државну вољу, чине то сходно законским прописима.⁹⁾ Логичка последица овог резонавања је гледиште Јелинеково у погледу правне природе међународнога права. Држава је, по њему, и у области међународнога права потчињена само својој властитој вољи, пошто над државом не постоји никаква виша власт којој би она могла бити потчињена. Услед тога међународно право постоји као право самим фактом што га државе признају као такво. Међународно право је у ствари постало самоограничењем држава, тачније самоограничењем државне суверености према другим државама.

⁷⁾ *ibid.* стр. 144.

⁸⁾ G. Jellinek, *Allgemeine Staatslehre*, S. 481.

⁹⁾ *ibid.*, S. 478.

Међународно право, дакле, као и државно, у последњем степену стварају државе, које су тим међународним правом обавезне, — као и државним, — и ако су оне саме то право створиле.¹⁰⁾

И ако каснији теоретичари нису увек усвојили закључке до којих је дошла немачка државноправна школа, ова школа је извршила несумњив утицај у погледу методе проучавања јавноправних наука. Основна њена идеја, да се у проучавању јавнога права отстране политичке тенденције, прихваћена је и од писаца који су обрађивали међународно право. Овом методом рађено је и чувено дело Хајнриха Трипела *Völkerrecht und Landesrecht*¹¹⁾, у коме је изложена дуалистичка концепција односа између државног и међународног права, и којим је у науци отпочело модерно расправљање овог проблема.

Расматрајући односе између међународног и државног права, Трипел полази од претпоставке да су то два различита права. Право се разликује на два начина: или према садржини уређених социалних односа, или по разлици правних извора. Ако посматрамо социалне односе који су уређени правним правилима, можемо сва та правила да поделимо на гране (*Rechtszweige*) или делове (*Rechtsteile*), од којих сваки уређује друге односе, као на пр. јавно и приватно право, кривично право, административно право и т. д. Но ми можемо да разликујемо правне односе и према *вољи* из које су постала правна правила, дакле према изворима права. На тај начин целокупни правни свет поделићемо на више правних поредака (*Rechtsordnungen*), као што су на пр. француско право, италијанско право, право створено од држава, црквено право, оби-

¹⁰⁾ Међутим, по Јелинеку, и ако створене од државе, која је међународноправно потчињена само својој властитој вољи, норме међународнога права, као и норме државнога права, не добијају своју обавезну снагу од саме државе. Обавезну снагу тих норма Јелинек заснива на нашем осећању њиховог важења (теорија аутономне покорности). — Jellinek, *op. cit.*, S. 333. Ову теорију ближе излаже Г. Слободан Јовановић, *О држави. Основи једне правне теорије*. Треће издање, 1922, стр. 50.

¹¹⁾ Објављено 1899 године, а у француском преводу René Brunet-а, под насловом *Droit international et Droit interne*, 1920 године. Ово дело је постало класично и у многоме је утицало на даљи развој науке међународнога права. Називом *Landesrecht* Трипел је обухватио целокупно унутрашње право држава, насупрот међународном праву. Кад говори о међународном праву, Трипел мисли вазда на међународно јавно право. Своју теорију Трипел је изложио и 1923 године у предавањима на Хашкој Академији за међународно право: *Les rapports entre le Droit interne et le Droit international*, Recueil des Cours de l'Académie de Droit International, Tome I, 1925, p. 77—118.

чајно право и т. д. Кад са гледишта ове две поделе посма-трамо однос између међународног и државног права, видећемо да се они разликују како по односима које уређују, тако и по правном извору¹²). Свако унутрашње (државно) право (Landesrecht), уређује међусобне односе појединаца у тој држави, као и односе између појединаца и државних органа. Насупрот томе, међународно право уређује једино и искључиво односе између држава¹³). Дакле, ова два права имају потпуно различит предмет који уређују. Но ако претпоставимо да постоји једно међународно право, различито од унутрашњег права државе, поставља се питање где је правни извор таквог међународног права. У овом питању је тежиште целе Трипелове конструкције. Он налази извор међународног права у заједничкој вољи држава, којом је створен један *сјоразум* (Vereinbarung). Трипел полази од појма права, и каже да се под правом, у објективном смислу, подразумева скуп правних правила. Правно правило пак садржи једну вољу вишу од воље појединаца, која је изражена да би се ограничиле сфере људских воља. Дакле, стварање правног правила је једна изјава воље, док је *правни извор* она воља из које проистиче правно правило. У унутрашњем праву, извор права је на првом месту воља саме државе. Исто тако и у односима између држава извор права може да буде само нека воља која произлази од државе. Но да би та воља била обавезна за више држава, не може да припада само једној држави. Ни закон једне државе сам по себи, ни сагласни закони више држава, не могу да створе једно обавезно правило међународног права. Али, ако воља ма које државе не може да створи међународно право, то право може да створи само заједничка воља, која се јавља као скуп воља појединих држава. Тај скуп воља остварује се споразумом (Vereinbarung). Насупрот уговору (Vertrag), који се може остварити само у објективном правном поретку, и служи само за правне послове, т.ј. може да створи само субјективна права и дужности, а ниуком случају објективно право, Трипел истиче споразум (Vereinbarung), који може

¹²) Triepel, *op. cit.*, S. 9. „Der Gegensatz est einmal Gegensatz der normierten Lebensverhältnisse, das Völkerrecht regelt andere Beziehungen als das staatliche. — Der Gegensatz ist ferner Gegensatz der Rechtsquellen.“ Видети и *Les rapports*, loc. cit. p. 80.

¹³) Само су државе субјекти међународног права; појединац у међународном праву може бити само објект права и дужности. *Les rapports*, loc. cit., p. 81.

да се створи и изван објективног права, као израз заједничке воље држава, и који самим тим постаје правни извор међународног права. У овако конструисаној теорији тешкоћа је била у томе да се нађе правни основ обавезне снаге „споразума“. Трипел је отворено изјавио да он ово питање сматра „метајуридичким“ проблемом, и тиме је у крајњој линији засновао право на психолошким и етичким постулатима¹⁴⁾.

Пошто је утврдио да државно и међународно право имају различите изворе, јер унутрашње право држава ствара сама држава, а међународно право се заснива на споразуму (*Vereinbarung*), Трипел наводи да је и предмет ова два права различит¹⁵⁾. Док међународно право уређује само односе између држава¹⁶⁾, унутрашње право држава уређује међусобне односе појединаца и односе између појединаца и државних власти. Пошто између државног и међународног права постоји и разлика у погледу њихових правних извора и разлика у погледу предмета којим се баве, Трипел логички развија дуалистичку конструкцију односа између државног и међународног права. Међусобни однос ова два правна поретка у погледу садржине (*Rechtsinhalt*) своди се на питање рецепције страног права. Рецепција страних правних правила може се извршити, са формалног гледишта, на више начина. Она се може извршити кад се извесна правна правила, која потичу из неког другог извора, изрично усвоје (на пр. кад нека држава усвоји *in toto* грађански законик или трговачки законик неке друге државе; — тако на пр. у нашем позитивном поморском праву још и данас је на снази друга књига француског *Code de commerce* од 1808 год., реципирана још од Аустро-Угарске). Затим, рецепција се може извршити кад се изрично каже да

¹⁴⁾ *Völkerrecht und Landesrecht*, S. 82, (француски превод, стр. 81). У својим Хашким предавањима, Трипел излаже своје гледиште да „le droit ne peut avoir sa racine dans un fait juridique, mais les sources du droit doivent être en dernier lieu des faits purement éthique et psychologique.“ *Les rapports*, loc. cit., p. 87.

¹⁵⁾ *ibid*, S. 111. „Völkerrecht und Landesrecht sind nicht nur verschiedene Rechtsteile, sondern auch verschiedenen Rechtsordnungen. Sie sind zwei Kreise, die sich höchstens berühren, niemals schneiden.“ (Француски превод, стр. 110).

¹⁶⁾ Изгледа да у новије време Трипел допушта могућност да и појединци могу постати субјекти међународног права. У својим Хашким предавањима он каже: „Додуше могућно је да будућа еволуција створи ново међународно право, које би признало извесне групе у оквиру садашње државе, независним међународним субјектима. Има чак сада у овом погледу занимљивих симптома, нарочито у погледу народних и верских мањина и њихове заштите. Можда ће распад модерне државе, који јој прети, довести

ће се извесне чињенице уредити на начин како су уређене по неком другом правном извору, не наводећи саму садржину дотичних норма. Сем тога може се и прећутно позвати на неки други извор. Овај начин рецепције страног права, кад се оно усвоји изрично или прећутно, не наводећи дословце правну садржину, Трипел назива „rezipierende Blankettrechts-sätze“¹⁷⁾.

Много важнији су, према Трипелу, односи између међународног и унутрашњег права, који проистичу услед различитих извора ова два права. У овом погледу питање се своди на однос субординације и координације. Како су између координираних правних извора могући односи само кад би оба правна извора стојала под једним заједничким, вишим правним извором, не може се говорити о таквом односу између државног и међународног права, пошто је јасно да та два поретка не извиру из једног вишег правног извора. Стога је између ова два извора могућ једино однос надређености и подређености. Но у овом случају постоји могућност да надређени извор остави подређеном потпуну или делимичну способност властитог стварања права¹⁸⁾. Према томе и правни акти који би произашли из надређеног извора били би сматрани неважећим, ако је њихово доношење стављено у надлежност подређеног извора. Што се тиче односа између међународноправног и државноправног извора, Трипел сматра да се ни у ком случају не може државно право узети као надређени извор, док би се међународно право могло замислити као „виши поредак“, пошто оно проистиче из заједничке воље више држава, а државно право проистиче из једне једине усамљене државне воље. Али међународно право није надређено државном праву у тој мери да би могло да одлучује о томе да ли нека норма државног права важи или не важи¹⁹⁾.

на место државе велике економске групе, и, према томе, створити једно потпуно ново међународно право. Но док се то не догоди задржаћемо нашу тезу: координисане државе су једине субјекти међународнога права и стога међународно право уређује друге односе но унутрашње право.“ *Les rapports* loc. cit., p. 82.

¹⁷⁾ Док правна правила која *упућују* на страно право назива „nicht-rezipierende Blankettrechtssätze“. — *Völkerrecht und Landesrecht*, S. 226; *Les rapports*, loc. cit., p. 94.

¹⁸⁾ „Sie erteilt oder versagt ihr in bestimmtem Umfange die Fähigkeit eigener Rechtserzeugung“. — Triepel, *op. cit.*, S. 166 (француски превод, стр. 164).

¹⁹⁾ *Völkerrecht und Landesrecht*, S. 259 (француски превод, стр. 256.)

Ово су главне црте Трипелове дуалистичке теорије. По њему, у основи, међународно право и државно право не могу да непосредно долазе у сукоб једно са другим, пошто припадају различитим правним поретцима и обраћају се различитим лицима (адресатима). Са гледишта међународног права целокупно унутрашње право може се поделити на међународноправно релевантно и међународноправно индиферентно. Државноправни прописи који су значајни по међународно право (*völkerrechtlich bedeutsamen landesrechtlichen Bestimmungen*), деле се на сагласне међународном праву (*völkerrechtsgemässes*), и противне овоме (*völkerrechtswidriges*). Најзад, они прописи државног права, који су сагласни са међународним, разликују се као дозвољени (*völkerrechtlich erlaubtes*) или недозвољени (*völkerrechtlich gebotenes*).

Трипелово дуалистичко учење усвојило је више писаца, у првом реду италијански правници Ариго Кавалери,²⁰⁾ и нарочито Дионизио Анцилоти.²¹⁾ Анцилоти конструише једну чисто позитивистичку теорију међународног права. Право се по њему јавља као производ једне одређене воље. Извор објективног међународног права и по њему је заједничка воља (*volontà collettiva*) држава, која се испољава у споразуму (*accordo*) или у обичају. По њему, споразум и обичај нису два разна извора већ два облика у којима се јавља заједничка воља, а који проистичу из истог извора.²²⁾ Насупрот овоме, целокупно унутрашње (државно) право изводи свој формални основ важења из воље појединих држава. И Анцилоти сматра да су само државе субјекти међународног права, не и појединци. И по њему државно право се дели на међународноправно

²⁰⁾ Arrigo Cavaglieri, *Corso di diritto internazionale*, Seconda edizione, Napoli 1932, p. 17.

²¹⁾ Dionisio Anzilotti, *Il diritto internazionale nei giudizi interni*, Bologna 1905; *Corso di diritto internazionale*, 3 издање, Roma 1928, и француски превод овог дела од Gilbert Gidel-a, *Cours de droit international*, Paris 1929, p. 49. — Дуалистичкој теорији Трипел—Анцилоти, придружио се, између осталих писаца, и Dr. Bohuš Tomša, *Právo mezinárodní*, Díl prvý, Bratislava 1930, стр. 39. — Занимљиво излагање Анцилотијеве теорије Georges Scelle, *Précis de Droit des gens*, Paris 1932, p. 37

²²⁾ У погледу основа међународног права Анцилоти се у својим новијим радовима приближава нормативној школи, отступајући од свога ранијег гледишта, и прихвата теорију о основној норми. „Основна норма одређује, према томе, које су норме што сачињавају један одређени правни поредак, и доводе га до јединства. Оно што одликује међународни правни поредак то је, што у томе међународном поретку, начело *pacta sunt servanda* не почива, као у унутрашњем државном праву, на једној највишој норми; оно је само највиша норма.“ — Anzilotti, *Cours de droit international*, p. 44.

релевантно и међународноправно индиферентно. Но он наглашава при том, да се важење државноправних норма одређује једино и искључиво државним правом, а ни у ком случају међународним правом, другим речима: и ако је нека унутрашња правна норма супротна међународном праву, сам тај факат не повлачи њено неважење, пошто се питање њеног важења или неважења може расправити једино по државном праву. Анцилоти је нарочито настојао да дуалистичко схватање односа између државног и међународног права проучи у вези са праксом. У том смислу он је поставио питање: да ли је могућно, и поред потпуне одељености и независности ова два правна поретка, да државни органи непосредно примењују међународно право, у унутрашње правним предметима, ма и у прејудициалном расправљању (пошто се непосредна примена међународног права приликом одлучивања о главној ствари принципиелно и увек искључује). У овом питању непосредне примене међународног права од органа унутрашњег државног права, Анцилоти се одваја од Трипела, и своју конструкцију заснива на теорији органа. И ако стално наглашава да међународно право везује државу као целину, као правну личност, Анцилоти каже да државу претстављају њени органи, — она дела само преко њих. Стога се и међународноправне обавезе државе могу остварити само делањем органа. Државно право утврђује сфере надлежности појединих органа, и оно може да стави у надлежност судија непосредно примењивање међународног права. Тешкоће би настале само по питању да ли би тако примењено међународно право било потчињено касационој власти. Но ово питање може се решити само по унутрашњем а не по међународном праву. У овом питању се Анцилоти потпуно одваја од Трипела, који не допушта непосредну примену међународног права од стране државних судова.²³⁾ Неслагање ова два писца појавило се баш на једном од најважнијих проблема у вези са питањем које излажемо: како и у коме смислу је могућан правни утицај међународног права на унутрашње право држава. И баш полазећи од овог проблема присталице монистичке концепције касније су развили критику дуалистичке теорије и изграђивали своје гледиште насупрот дуалистичком.

Дуалистичка теорија јако је критикована са разних страна. Њој је замерана недоследност: ова теорија покушала је да

²³⁾ Walz, *op. cit.*, S. 38.

створи једну правну конструкцију односа између државног и међународног права, а на крају била је принуђена да заснива право на метајуридичким појмовима. Свођење права на етику противи се правном позитивизму, и не може да задовољи правника.²⁴⁾ Решење проблема правници су тражили у монистичкој конструкцији односа између државног и међународног права. „Јуриспруденција ће бити наука у толико, у колико успе да обухвати целокупно право као један јединствени систем.“²⁵⁾ Присталице монистичке концепције, као што смо навели, разликују се по томе што у овако схваћеном јединственом систему права придају примат државном или међународном праву.

Највећи број писаца, који су расправљали питање односа државног и међународног права, прихвата гледиште, по коме се право схвата као јединствени поредак у коме примат припада државном праву. Но присталице примата државног права разликују се знатно међу собом. Једни писци сматрају да је међународно право само „спољашње државно право“ („*äusseres Staatsrecht*“) појединих држава, дакле да само по себи није право, већ постаје правом само кад га и у колико га прими државно право.²⁶⁾ Други писци полазе са гледишта да је држава сила, која може по својој вољи да ствара право, па и међународно, руководећи се при томе искључиво својим потребама.²⁷⁾ Основне идеје немачке школе, која правни карактер међународног права заснива на идеји самообавезивања и самоограничења државе, и која такође прихвата теорију примата државног права, изложили смо на почетку овог предавања. Ова школа сматра да међународно право постаје једино вољом једне државе, али је ипак право у толико што се држава вољно обавезала њиме. Гледиште ове школе јако је критиковано.²⁸⁾ Заснована на Хегеловом учењу о свемоћи

²⁴⁾ Овде се не упуштамо у филозофску страну проблема. Вид. Walz, *op. cit.*, S. 27 и литература наведена у прим 78 у том делу.

²⁵⁾ „Die Jurisprudenz in denselben Masse Wissenschaft wird, als sie dem Postulate der Einheit ihrer Erkenntnis genügt, als es ihr gelingt, alles Recht als ein einheitliches System zu begreifen.“ — H. Kelsen, *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts*, Tübingen 1920, S. 152.

²⁶⁾ Albert Zorn, *Grundzüge des Völkerrechts*, 2 Aufl., 1903. У истом смислу Филип Цорн и Бернер.

²⁷⁾ Erich Kaufmann, *Das Wesen des Völkerrechts und die clausula rebus sic stantibus*, Tübingen 1911.

²⁸⁾ L. Nelson, *Rechtswissenschaft ohne Recht*, Leipzig 1917, S. 57. — На немачку школу „самообавезивања“ нападали су јако присталице дуалистичке конструкције Трипел, *op. cit.*, S. 78 и Анцилоти, *Il diritto interna-*

суверене државе, она није прихватила Хегелову логичну кон-секвенцију да међународно право уопште није право. Овој школи замерано је нарочито да њене конструкције нису правничке већ политичке. -- Занимљива је монистичка конструкција са приматом државног права, коју је развио Макс Венцел.²⁹⁾ Он полази од појма закона, јер по њему „закон је најважнији облик у коме се јавља право“. Дакле, Венцел не проучава само право као такво, већ кроз његов најважнији изражај, кроз закон. Са тога гледишта он расправља и проблем међународног права. Стога њега међународно право интересује у главном у толико у колико закони садрже међународне уговоре, дакле међународно право јавља се као низ међудржавних уговора. Како је, према томе, основ важења међународног права у законима појединих земаља, то је међународно право подређено државном (оно је „*Untergesetzesrecht*“). Критикујући „природноправне“ теорије, Венцел каже да би се међународно право могло схватити као јединствени правни поредак „само кад би све његове норме биле подређене у своме важењу једној ауторитативној централној инстанцији.“³⁰⁾ Но како таква централна инстанција не постоји, не може се говорити о јединственом правном поретку у који би улазило и међународно право, као поредак независан од државног. По њему и у дуалистичкој конструкцији постоји извесна унутрашња противуречност, пошто претпоставка да право постоји и изван државе, не одговара чињеницама.³¹⁾ Ова гледишта Макса Венцела јако су критикована у новијој науци.³²⁾ Њему је у

zionale nei giudicii interni, p. 40, који помиње „*assoluta insufficienza della teoria dell'autoobbligazione*“, и истиче нарочито: „*se il valore obbligatorio della norma deriva unicamente della volontà dello stato che l'a posta, non vi è alcuna ragione per la quale esso non debba potersene sciogliere con un altro atto della sua volontà, che giuridicamente avrebbe lo stesso valore del primo.*“

²⁹⁾ Max Wenzel, *Juristische Grundprobleme I: Der Begriff des Gesetzes* Berlin 1920, нарочито 5 одељак: *Das Problem des Völkerrechts*, S. 344—516.

³⁰⁾ Wenzel, *op. cit.*, S., 398.

³¹⁾ По њему мора се одбацити сваки дуалистички покушај заснивања једног објективног наддржавног међународног права. „*Denn sie führt zu einen juristisch unerträglichen inneren Widerspruch in dem für und gegen einen Staat geltenden Recht; sie ist unvereinbar mit den Tatsachen, die nur die Auffassung des Völkerrechts als eines Teiles des staatlichen Rechts und nicht als eine von ihm verschiedene Rechtsordnung zulassen.*“ *Op. cit.*, S. 432.

³²⁾ Jean Spiropoulos, *Théorie générale du Droit International*, Paris 1920, p. 51; Walz, *op. cit.*, S. 60 каже „*Die ganzen Ausführungen Wenzels über das Völkerrechtsproblem stellen geradezu einen Schulfall einen unvollständigen logischen Induktion dar!*“

главном замерано да је све теорије изводио водећи рачуна једино о појму закона, а да у праву сферу међународнога права уопште није ни ушао. — Најзад, у монистичке теорије са приматом државног права спада и познато гледиште доктрине и јуриспруденције у Енглеској и Сједињеним америчким државама, по коме је међународно право интегрални део енглеског односно америчког права — *Intenational law is a part of the law of the land*. По новијем англо-америчком схватању међународно право адопцијом постаје део *common law*-а,³³⁾ дакле подређује се унутрашњем праву појединих држава.

У новије време научно интересовање изазвале су теорије које однос између државног и међународног права конструишу као монистички правни систем у коме примат припада међународном праву. Ову теорију развила је нарочито бечка правна школа, позната у науци под именом нормативне школе, чији је творац професор Ханс Келзен (који своје учење сâм назива „чисто правном науком“ — *Die reine Rechtslehre*). Келзен је покушао да основни проблем права постави и реши на један чисто логички начин, без обзира на чињенице стварног живота. Насупрот ранијој немачкој школи — чије смо основне идеје изложили — која је схватала државу као приватну личност која својом вољом ствара правни поредак, Келзен је тврдио да у праву воља сама собом не вреди ништа, већ своју вредност црпи из правних прописа. Уговор за сауговораче, наредбе власти за поданике, имају обавезну снагу само у колико су закључени, односно издати на основу правних прописа. Према томе, основни правни појам не може бити ничија воља, па ни државна; то може бити само правни пропис, једна норма. Норма је такав правни пропис који изражава оно што *шреба* да буде (*Sollen*), а не оно што *јесће* (*Sein*).³⁴⁾ На овој разлици *Sein* и *Sollen* Келзен је изградио цео систем своје школе у праву.³⁵⁾ По њему стварни свет,

³³⁾ Burgess, *Political science and comparative Constitutional Law*, II, Boston 1891, p. 137; F. J. Goodnow, *Comparative Administrative Law*, 1902, p. 16; Kunz, *Landesrecht und Völkerrecht*, loc. cit., S. 793. — Трипел излаже ову теорију са доста детаља: *Völkerrecht und Landesrecht*, S. 133; *Les rapports*, loc. cit., p. 88.

³⁴⁾ „За разлику од *закона*, који изражава оно што у природи, по некој вишој нужности бива, *норма* изражава оно што су људи сами себи прописали; *закон* је оно што независно од наше воље *мора* да буде; *норма* оно што по нашем властитом нахођењу *шреба* да буде.“ Слободан Јовановић у приказу књиге д-р Л. Питамца *Држава*. Архив 1928, књ XVII (XXXIV), стр. 145.

³⁵⁾ Hans Kelsen, *Hauptprobleme der Staatsrechtslehre*, 1911; *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts*, 1920; *Allgemeine*

оно што јесте (Sein) не даје нам сигурно мерило за изградњу појма о праву, пошто би чињенице из стварности биле посматране увек субјективно, а право мора да се заснива на некој објективној вредности. Та објективна вредност могу да буду само норме, правни прописи који изражавају нешто што треба да буде, и што нема никакве везе са стварношћу. Према томе, право би било скуп норма које стоје у међусобној вези на тај начин што једна норма извире из друге. Овако логички схваћен, правни поредак претпоставља једну основну норму, пранорму (Urnorme), из које се све остале изводе дедуктивним путем. Та основна норма, која је претпоставка целог правног поретка како га је Келзен замислио, је у ствари једна јуристичка хипотеза, но за Келзеново схватање правног поретка неопходна хипотеза.³⁶⁾ Ова основна норма, која се налази у сваком правном поретку, има задатак да означи највише органе у држави и у исто време да одреди и врховне правне изворе. Но ако правни поредак сав проистиче из основне норме, његова садржина није утврђена у тој норми, већ тек врховни органи имају да је одреде. Али, кад је ови одреде, она постаје обавезна на основу основне норме, услед тога што са правног гледишта није важан сам факат издавања неке заповести и вршење те заповести, већ је важно само то да има једна норма према којој се издавање те заповести сматра као нешто што треба да буде. Правни поредак, према нормативној теорији, схвата се као једна степенована целина: од норми нижег ступња пење се ка нормама вишег ступња, јер ни једна норма не може да даје важност сама себи, већ само норми нижег ступња. Тако се правни поредак своди на једну пирамиду, на чијем врху стоји једна основна, изворна норма,

Staatslehre, 1925; итд. — У нашој стручној књижевности Келзенове теорије усвојио је и излагао у првом реду Д-р Леонид Питамиц. Више критицизма унео је приликом излагања нормативних теорија Д-р Ђорђе Тасић. О ставу Слободана Јовановића према нормативној школи, поред његова два поменуца приказа видети: Д-р Ђорђе Тасић, *Слободан Јовановић и нормативна школа*, Архив за правне и друштвене науке, 1923, књ. VII (XXIV), стр. 13?.

³⁶⁾ „Важење државног поретка може се основати само помоћу једне хипотезе, која, пошто се ради о теорији норма, је једна хипотетична норма. Ова хипотетична норма, буквално говорећи, не чини сама по себи део система позитивних права, али му она служи као први основ; она дакле није издата, није постављена — то није позитивна норма — већ је претпостављена; она просто оснива јединство позитивних норма. Ја узимам ову основну норму, неопходну хипотезу правне науке, да бих разумео како правна материја, поставке које она треба да протумачи као правне акте чине део једног јединог система „права.“ — Kelsen, *Les rapports de système entre le droit interne et le droit international public*, Recueil des cours de l'Académie de Droit International, Vol. 14, 1926, p. 256.

одакле све остале норме црпе своју важност. Логично јединство правног поретка одржава се на основу начела да норме нижег ступња не смеју противуречити нормама вишег ступња, док се између норми истог ступња та противуречност уклања на тај начин, што доцнија норма укида ранију: *lex posterior derogat priori*.³⁷⁾

У вези са монистичком конструкцијом правног поретка Келзен је морао да расправи питање да ли је основна норма која стоји на врху правног поретка, норма државног или је то норма међународног права.³⁸⁾ Стога Келзен развија обе теорије: и теорију примата државног и теорију примата међународног права, пошто је — после критичког претресања — одбацио дуалистичку концепцију. „Примат државног права значио би да међународно право важи за једну државу само у толико у колико га је она признала обавезним за себе, — другим речима, у колико га је примила као саставни део свога правног поретка.“ Келзен сматра да се у овом случају основна норма налази у држави схваћеној као правни поредак. Јер, како је основна норма у ствари јуристичка хипотеза, правницима стоји на вољу у коме ће правном поретку наћи основ свог правног система, у своје државноправном поретку или у међународном праву. Ако се прихвати претпоставка да се основна норма налази у државном поретку, онда се све своди на сувереност државе. Међународно право би постојало само у колико примљено од једне државе, и као део њеног националног права. Оно би у ствари било њено спољашње државно право. А како имамо већи број држава, у пракси не би постојало једно међународно право, већ „онолико спољашњих државних права, колико има држава које су се добровољно потчинице нормама међународног права. По садржини, та би спољашња државна права била истоветна, али, опет зато свако би претстављало самосталан правни поредак. На тај начин, поједине државе, и ако потчињене међународном правном поретку, не би изгубиле своју сувереност“.³⁹⁾

Али, као што се правнички даје схватити јединствено изграђени правни систем са приматом државног права, према

³⁷⁾ Слободан Јовановић, *loc. cit.*, стр. 146.

³⁸⁾ Kelsen, *Staat und Völkerrecht*, Zeitschrift für öffentliches Recht, 1924, IV Bd, S. 207, и у *Allgemeine Staatslehre*, 1925, S. 119; и његов *Das Problem der Souveränität*, као и Хашка предавања.

³⁹⁾ Слободан Јовановић, *op. cit.*, Друштвени живот 1920, стр. 221.

Келзеновом учењу се може схватити јединство права и са приматом међународнога права. У овом случају, значило би да постоји један правни поредак изнад држава, у коме су прописани услови заједничког живота држава, и који се заснива такође на једној врховној норми из које тај поредак извире. Како је та највиша норма једна јуристичка хипотеза, за правника је исто тако могућно да ту основну норму претпостави у међународном праву, као што је могао да је претпостави у државном праву. У овом случају би се све државе схватиле као да су на једном ступњу, једнаке и координисане (*Gleichkoordnende*) у један виши међународни правни поредак, који би био *civitas maxima*. Тај поредак изводи се из објективног основног правног правила, а не истиче из уговора који би те државе закључиле, јер „да би међународноправни уговори важили, треба већ да постоји једна међународноправна норма која им важност признаје.“ Да би се могли закључивати уговори између држава, потребно је да претходно постоји један међународноправни поредак, који би одређивао правно дејство тих уговора. Тај међународноправни поредак претстављао би поредак вишега ранга него што је правни поредак ма које државе. Да је међународноправни поредак виши од државноправног, јасно је по томе што се један односи на скуп држава, други само на једну државу. „Међународно је право шири систем норми него државно право; по начелима логике не може шири систем бити подређен ужем систему, него обрнуто.“ „У којој мери пак државе стоје под међународним правом, види се по томе што се норме о постанку државе не налазе у државном праву него у међународном. Државно право није у стању правно објаснити постанак државе. Оно би га могло објаснити само тако, ако би постанак сваке државе довело под њен властити правни поредак. Рећи пак да је једна држава постала саобразно свом властитом поретку, било би апсурдно. Држава и њен поредак не могу се одвојити један од другог тако, да прво постане он, па онда, по његовим прописима, она. Постанак државе може правно објаснити само међународно право. То право претпоставља постојање једног поретка над државама, и сасвим је могуће ценити да ли је и у колико која држава постала саобразно прописима тога од ње одвојеног поретка. Признавање нових држава не значи ништа друго него констатовање да су те државе испуниле све оне услове које по прописима

међународног права једна држава треба да испуни. Како међународноправне норме представљају једину правну основу за постојање држава, то се може узети да је цело државно право изведено из међународнога, због чега би и појам суверености требало везати за међународно право а не за државно.⁴⁰⁾ Према овој теорији, изнад свих државних поредака постоји један виши, међународноправни поредак, који разграничава подручја појединих државних поредака. На тај начин хипотетична основна норма међународног права (Ursprungshypothese des Völkerrechts) постаје позитивно правно правило (Rechtssatz). Отуда међународно право утврђује услове под којима једна држава постоји. И ако није изречно речено, сматра се да држава постоји у смислу међународне заједнице, онда кад се установи једна независна власт над људима на једном подручју.⁴¹⁾ Дакле, по Келзену се, као последица примата међународног права, држава јавља као прост факат једне независне власти над људима на једном подручју. Тај прост факат претвара се у правни поредак на тај начин што „међународно право даје стварној чињеници власти правни карактер,“ дакле факат се претвара у правни поредак на основу легитимације међународнога права.⁴²⁾

Келзен сматра да су и теорија о примату државног и теорија о примату међународног права, логично изведене. И ако он, у начелу, претпоставља теорију са приматом међународног права, као теорију која обухвата шири круг правног схватања, ипак он не прихвата потпуно и једино ову теорију, него излаже да обе хипотезе имају подједнаку теориску вредност. У правној науци још увек траје спор између те две теорије, и данас се не може рећи да је једна од њих однела коначну победу. „Појам државне суверености још није одбачен, међутим почиње продирати идеја о једном међународном праву, које пориче државну сувереност јер се натура државама као неки виши правни поредак.“ С једне стране постоји социална стварност, оличена у првом реду у јакој националној свести, која свој потпуни израз налази само

⁴⁰⁾ *ibid*, стр. 222.

⁴¹⁾ Kelsen, *Allgemeine Staatslehre*, S. 127., *Das Problem der Souveränität*, S. 228., *Les rapports de système entre le droit interne et le droit international public*, loc. cit. p. 306.

⁴²⁾ Kelsen, *Allgemeine Staatslehre*, S. 127. „Das Völkerrecht verleiht, den tatsächlichen Herrschaftsakten Rechtscharakter und sohin erst den eigentlichen Charakter einer „Herrschaft.“

у сувереној држави. „С друге стране, јавља се једна много шира свест, — свест опште човечанска, која суверену државу сматра као једну сметњу за стварање једне правне заједнице вишега ступња, која би обухватила све државе као своје чланове. Докле се год не покаже која је од те две свести јача, неће се моћи решити питање о односу између државног права и међународног.“⁴³⁾ И са тих разлога, Келзен наглашава да обе хипотезе, како она са приматом државног, тако и она са приматом међународнога права, подједнако су теориски тачне и имају исту историску вредност. Он дакле конструише монистички поредак са алтернативном могућности избора између примата државног или међународног права.

Келзенови ученици у том погледу отишли су даље од свог учитеља. Продубљујући нормативну теорију, њени главни претставници Алфред Фердрос,⁴⁴⁾ Јозеф Кунц,⁴⁵⁾ и од наших правника д-р Леонид Питамиц,⁴⁶⁾ одлучно су се изјаснили за примат међународног права. Г. Питамиц је присталица нормативне школе, али се у неколико тачака одваја од Келзеновог учења. По нормативној школи појам државе изложен је као један систем правних норми у коме не би било противуречности. Келзен је изградио своју правну конструкцију независно од стварности у животу. Г. Питамиц пак сматра, да држава није само један низ идеја које једна с другом стоје у логичкој вези. „Потребно је још да се те идеје стално оства-

⁴³⁾ Слободан Јовановић, *op. cit.*, стр. 223.

⁴⁴⁾ Alfred Verdross, *Grundlagen und Grundlegungen des Völkerrechts*, Niemeyers Zeitschrift für Internationales Recht, 1921, Bd. XXIX, S. 65—91. *Die Einheit des rechtlichen Weltbildes auf Grundlage der Völkerrechtsverfassung* 1923; *Die Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft*, 1926; *Le fondement du Droit International*, Recueil des cours de l'Académie de Droit International, 1927, vol. 17, p. 251—381. — У нашој литератури о Фердросовим теоријама в. чланак Милана Владисављевића, *Теорија проф. Фердрова о пореклу правног порешка*, Време од 5 августа 1931, стр. 4; приказ д-р Јевгенија Спекторског на прву књигу наведену у овој примедби, Архив за правне и друштвене науке, 1925, књ. X (XXVII), стр. 150, као и приказ д-р Л. Питамица на Фердросова поменута предавања на Хашкој Академији, Slovenski Pravnik, 1929, стр. 148.

⁴⁵⁾ Josef L. Kunz, *Völkerrechtswissenschaft und reine Rechtslehre*, 1923; *La primauté du Droit des gens*, Revue de Droit International et de Législation comparée 1925, p. 556—598.

⁴⁶⁾ Dr. Leonid Pitamic, *Državno in meddržavno pravo pod vidikom enotnega sistema*, Zbornik znanstvenih razprav juridične fakultete II, Ljubljana 1922, str. 119—131; *Država*, Ljubljana 1927 (нарочито пети део: *Država in meddržavno [mednarodno, internacionalno] pravo*); *Some Notions on the State and Its International Phases*, 1931; *A Treatise on the State*, Baltimore 1933. Видети и цитирани приказ Г. Слободана Јовановића на књигу *Država* (Архив, 1928, књ. XVII—XXXIV, стр. 142).

рују: држава јесте једна правна мисао али, докле се год та мисао не стане преводити у свет чињеница, држава не постоји, него се само замишља. У појам државе, мора се, поред система норми, унети још један састојак, — а то је оно друштво које по тим нормама живи, и које се, ради њиховог тачног вршења, организовало.“ И ако у нормативну теорију о држави уноси појам друштвене организације, Питамицу то није главни елеменат, већ и њему битни елеменат државе остаје правни поредак. Појам друштвене организације он прима само да би нормативну теорију, која се развила као потпуна правна апстракција, приближио стварности. Питамиц је примио и гледиште нормативне школе на однос између државног и међународног права, али је потпуно усвојио идеју о подређености државе међународном праву, дакле примат међународног права. Услед тога што је у свој појам државе унео, поред правног поретка, још и друштвену организацију, ово питање подређености државе међународном праву има нарочиту важност за правни систем Г. Питамица. Услед увођења елемента друштвене организације у појам државе, могло би се поставити питање, да ли је под изразом „правни поредак“ у ствари прикривена воља једне друштвене групе. У том случају би се срушила основна поставка нормативне школе о надмоћности норме над вољом, на којој поставци Г. Питамиц заснива цео свој систем науке о држави.⁴⁷⁾ „Али ствар добија други изглед, чим се држава подреди међународном праву. Друштвена група организована у држави долази онда под владу једне више норме, чија важност не зависи од њене воље, — и на тај начин претежност норме над вољом опет је обезбеђена.“ Теорија о примату међународнога права била је неопходно потребна Г. Питамицу да би изградио на монистичкој основи један правни систем, у коме би поред правног поретка постојао још и појам друштвене организације, који је опет био потребан Г. Питамицу да би нормативну теорију о држави могао да приближи стварности.

Потпуни присталица и највећи поборник теорије о примату међународног права је бечки професор Алфред Фердрос, један од најистакнутијих претставника нормативне правне школе. Док је већина писаца нормативне школе обрађивала сва правна питања у главном са гледишта државнога права,

⁴⁷⁾ Слободан Јовановић, *loc. cit.*, стр. 148.

Фердрос је први идеје ове школе провео кроз један систем међународнога права.⁴⁸⁾ Схватајући право као јединствени поредак, он узима да међународноправна заједница почива на једном међународном уставу (*Völkerrechtsverfassung*). У корист примата међународног права Фердрос истиче један нови аргуменат. По њему, Келзенова алтернатива са приматом државног права не може се одржати јер је у супротности са једном чињеницом. Претпоставимо да је усвојена теорија о примату државног права. Међутим државно право подложно је промени, и један државноправни поредак може да пропадне услед револуције. Пропању тога државног поретка, — под претпоставком примата државног права, — требало би да пропадне и међународно право, пошто је оно по тој претпоставци један поредак изведен из државноправног поретка. Међутим, из искуства ми знамо да међународно право остаје и у таквом случају. Стога, Фердрос наглашава да Келзенова хипотеза о примату државног права не може опстати, јер она не обухвата питање важења међународнога права у случају револуционарне промене устава. Логички, јединство правног поретка по њему може се схватити само са приматом међународнога права. Сваки правни поредак, по учењу нормативне школе, почива на једној основној норми. Фердрос каже да је та основна норма међународног права правило *pacta sunt servanda*. Из те норме извире целокупни правни поредак, који је изграђен као „степенasti поредак“ (*Stufenbau*). Док је Келзен овај поредак замислио као степенасто развијање правних правила, која проистичу из основне норме па се гранају све до најнижих норама, Фердрос допуњује овај појам, наводећи да је право један поредак који се развија у органске акте: од устава према закону, уредби, правној одлуци и правном наређењу. Овим је Фердрос покушао да допуни Келзена на тај начин, што би утврдио позитивност права не

⁴⁸⁾ Walz, *Völkerrecht und Landesrecht*, излаже да је Фердрос у ствари еволуирао у питању односа између државног и међународног права, па према томе и у целој својој конструкцији међународног права. Још 1914 године, у чланку *Zur Konstruktion des Völkerrechts*, *Zeitschrift für Völkerrecht*, Bd. VIII, S. 329—352, Фердрос је покушао да заснује монистичку конструкцију права са приматом међународнога права. Вали сматра да је тај први покушај Фердросов створио у ствари једну „псевдомонистичку“ конструкцију међународног права са приматом државног права (Walz, *op. cit.*, S. 40). Тек у својим делима објављеним после рата, Фердрос је успео да изгради теорију о јединственом универзалном правном поретку на основи међународног устава као правног сазнања (*Die einheitliche Universalrechtsordnung auf Grundlage der Völkerrechtsverfassung als Rechtserfahrung*), т. ј. једну монистичку теорију са приматом међународнога права (Walz, *op. cit.*, S. 104.).

напуштајући правни терен, не залазећи дакле у метајуридичку област.

У погледу извора међународнога права, Фердрос сматра да традиционално учење, по коме се изворима међународног права сматрају само уговорно и обичајно право, треба допунити и трећим извором међународног права, „међународном правичношћу“ (*internationale Gerechtigkeit*), а у новије време он се задржава нарочито на „општим правним начелима признатим од цивилизованих народа“, према изразу употребљеном у статуту Сталног суда међународне правде (чл. 38, ст. 3), који је, по Фердросу, такође један важан извор међународнога права⁴⁹). Сва ова правила Фердрос своди на један наддржавни правни круг, који назива међународним уставом (*Völkerrechtsverfassung*). Ипак, он не спроводи примат међународног права у тој мери, да су све норме међународног права више од норма државног права. У овом питању он се одваја од Келзена и развија гледиште да се међународноправна правила разликују по ступњу. Само извесне норме, примарне, стоје изнад државног поретка (тако на пр. норма *pacta sunt servanda*). Остале међународноправне норме постају у поступку који зависи од државног устава⁵⁰). Ово разликовање норма по ступњу, не руши јединство правног поретка.

Као што смо видели из досадашњег излагања, после немачке правне школе, која је поставила за свој циљ да из појма права и државе отстрани политичке тенденције, нормативна школа покушала је да право и државу проучава са што чистијег правног гледишта, отстрањујући све друге социолошке, историске и т. д. елементе. Полазећи од ове „чисто правне“ конструкције права и државе, нормативна школа је излагала своје схватање о односу између државног и међународног права. Но и ако су теоретичари нормативне правне школе учинили знатан напор да продубе појмове правне науке, њихово учење није продрло у широке масе правника, и не може се рећи да данас преовлађује у науци. Поред многих

⁴⁹) Verdross, *Die allgemeinen Rechtsgrundsätze als Völkerrechtsquelle*. Чланак објављен у споменици Хансу Келзену „Gesellschaft, Staat und Recht“, Wien 1931, S. 354—365. — Занимљиво је да Фердрос у овом чланку после излагања теорије о општим правним начелима као извору међународног права, изрично исправља своје раније гледиште да је норма *pacta sunt servanda* једина основна норма међународног права. „Damit korrigiere ich meinen früheren in der „Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft“ vertretenen Standpunkt, der noch im Bahne einer alten Doktrin vom alleinigen Grundsätze „pacta sunt servanda“ ausgeht, daher — irrtümlicherweise — bestrebt ist, alle anderen Normen in ihn einzugliedern.“ — S. 362, прим. 2.

⁵⁰) Verdross, *Die Einheit des rechtlichen Weltbildes*, S. 135.

замерака које се чине нормативној школи, критикује се нарочито тежња те школе да отстрани све социалне елементе из проучавања државе и друштва. Јер, правни поредак, одвојен од своје друштвене групе, потпуно мења свој карактер: од једне друштвене функције, постаје чисто логички појам, „постаје један систем идеја који се држи својим унутрашњим јединством, без потпоре спољашњег друштвеног ауторитета“. Али баш друштвени ауторитет и принудна средства која овај ауторитет даје, то је оно по чему се право одликује од осталих норма, у првом реду верских и моралних. „Те норме могу постојати и без друштвене принуде, али право не. Једна вера, непризната од државне власти, остала би и даље вера; један правни поредак који државна власт не би бранила, не би био правни поредак“, каже Г. Слободан Јовановић. Са тога гледишта посматран, проблем односа између државног и међународног права решен је данас у пракси у смислу примата државног права. Све док држава постоји као суверена, међународно право се мора оснивати на њеној суверености. А држава ће постојати као суверена све дотле док се над државама не створи једна виша надржавна власт. Таква пак власт данас још не постоји. Отуда, критичари нормативне школе сматрају да је данас теорија о примату међународног права још увек само једна хипотеза.

*

Из целокупног досадашњег излагања можемо извести један закључак. Правна наука у новије време чини велике напоре да продуби основне појмове правне. Али до данас ти напори нису довели до резултата који би био опште усвојен као што је то случај у егзактним наукама. У модерној науци јавног права конструисан је већи број теорија, више или мање прихватљивих, али ни једна од њих није апсолутна. Правници се могу приволети једној или другој, према томе која им се чини да већма задовољава њихову претставу о друштву, држави и праву. Преглед данашњег стања теорија о односу између државног и међународног права наводи нас на закључак да у правној науци данас нема ничег апсолутног и да су правне теорије само релативне вредности.

ТОДОР ЖИВКОВИЋ

пуковник у пензији
Велешки народни посланик

**ЈЕДАН ПРИЛОГ ЗА ПОЗНАВАЊЕ
ДУХОВНИХ ВЕЗА ИЗМЕЂУ
ЈУЖНЕ СРБИЈЕ И СРБИЈЕ**

БЕОГРАД
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ“
1940

ЈЕДАН ПРИЛОГ ЗА ПОЗНАВАЊЕ ДУХОВНИХ ВЕЗА ИЗМЕЂУ ЈУЖНЕ СРБИЈЕ И СРБИЈЕ

С обзиром на еволуцију нашег унутрашњег политичког живота, осећа се потреба за упознавањем бар главнијих момената из раније и скорије прошлости, како би се формирало исправно гледиште о односу Јужне Србије према Србији, и према државној целини уопште.

Јужна Србија, драгоценa покрајина на југу наше Отаџбине, јесте најизразитији претставник политичког, економског и културно-просветног живота средњевековне Србије. Она је била огњиште наше славе, наше величине и нашега царства. Многе старине и многе знаменитости у њој говоре о тој величини српске прошлости, — говоре, да је њено тле било српско и да је она стварно била колевка Србинова.

У њој је Скопље — у средњем веку престоница српске моћи и српске величине. У Скопљу је извршено крунисање цара Душана. У њему је дат први законик и ударен основ првом правном поретку српске државе;

у њој су Призрен и Приштина, где су држани састанци, на којима су за време цара Душана доношене врло важне одлуке за политички и културни напредак српскога народа у средњем веку;

у њој је Прилеп, престоница Краљевића Марка, у коме су били познати прилепски Срби „певци“, који су уз гусле опевали велику српску прошлост;

у њој је Косово поље — поље нашег националног бола и поноса, на коме се налази један од наших нај-

већих културних споменика средњег века — црква Грачаница;

у њој је исто тако велики и знаменити споменик Високи Дечани;

у њој су: Лесновски манастир на југу од Кратова, Нагоричанска црква код Куманова, Марков манастир у близини Скопља, Трескавац код Прилепа, и остали манастири од Берова до Охридског језера;

у њој је Куманово — славна историјска капија за улазак победоносне Прве српске армије у колевку српства под командом ондашњег Престолонаследника, доцније славом увенчаног Краља Александра I;

у њој су Кајмакчалан и Битољ, — кржаве капије за повратак српске војске у Отаџбину после Албанске Голготе;

у њој је Штип, седиште Реље Крилатице итд., итд.

Јужна Србија је, према овоме, одувек била свети део Србинове земље, као што је то и данас.

Велика и славна прошлост, скрхана на Косову, вековима је живела у душама српскога народа. Славне традиције, предаване са колена на колено, доспеле су до поколења, које је на Куманову проговорило речима Видовданских хероја.

Па која су то поколења, која су пожртвовано и одушевљено стремила ка Југу, ко их даде, ко их надахну осећајем свести и Соколске снаге, да за пет недеља са Копаоничких падина слете на Солунско Поље и нашем народу у Јужној Србији однесу златну слободу?

Испитивањем и истраживањем порекла тих поколења долази се до потребних података, који могу дати одговор на постављена питања. Само ће ти подаци осветлити и приказати пуну стварност о томе, какав је однос, нарочито у духовном смислу, између Јужне Србије и Србије, и шта ове две српске покрајине једна

за другу значе. Ради веће јасности ове стварности пу-
стимо историјским чињеницама да оне говоре:

Српских насеља из Јужне Србије по Северној Ср-
бији било је већ одмах после првих сукоба српских
средњевековних династија са Турцима у Тракији и Ју-
жној Србији, — управо чим су са Истока почела осва-
јања од стране Турака. Нарочито је узмицање Срба са
Југа ка Северу отпочело после катастрофе на Марици,
која је била источна граница српског живља у Душа-
новом царству. Са овим узмицањем и српско државно
средиште почело се постепено преносити из Вардарске
долине прво у Моравску долину, а потом на Дунав.

Крајем пак осамнаестог и почетком деветнаестог
века, када су почели бојеви за ослобођење Србије, мно-
ги одлични Срби из Јужне Србије полетели су у Шу-
мадију, да помогну храбре устанике. Међу њима се на-
рочито истаклоше као војсковође Ускоци од: Тетова,
Маврова, Дебра, Охрида, Прилепа, Велеса, Малеша,
Блаце и Катраниче ниже Битоља, као и других места.
Множину устаника из Јужне Србије у нашим устанци-
ма почетком деветнаестог века истиче једна народна
песма, коју је у Јужној Србији узео и забележио пи-
сац Верковић. У песми се каже: Како се Јужна Србија,
због губитака у Шумадији, завила у црно, те су жене
постале „црне кукавице“, а „мајке црне крпе носат“,
док сестре „неплетене одат“; јер заиста, поред истак-
нутих Јужносрбијанаца, који су пребежавали у Србију,
и као вође појединих јединица шумадијских устаника
ударали основе слободи целокупног српског народа,
било је много и простих бораца из наших јужних кра-
јева, који су својом крвљу и пожртвовањем, заједно са
браћом из Шумадије, допринели да Србија постаће Пи-
јемонт Српства, а доцније и Југословенства. Неколико
примера осветлиће нам овај моменат најубедљивије.

Цинцар-Марко Костић, — рођен у Доњој Белици код Струге, пребегао је у Србију 1804 године и узео учешћа у Карађорђевој устанку. За његове заслуге Карађорђе га је именовано војводом Соколске нахије.

Године 1813 војвода Цинцар-Марко прешао је са осталим војводама у Аустрију. И у другом устанку Цинцар-Марко је узео учешћа и одликовао се у борбама око заузећа Шапца, где је после устанка наменован за Кнеза шабачке Посавине. Умро је у Шапцу, а гроб му се налази у порти шабачке цркве.

За собом је оставио сина Косту, који је био Окружни начелник у Шапцу, и имао два сина: ђенерала Димитрија Цинцар-Марковића, бив. претседника владе, и артиљеријског пуковника Марка Цинцар-Марковића, бив. команданта београдске тврђаве. Син пуковника Цинцар-Марковића јесте садашњи министар иностраних послова г. Александар Цинцар-Марковић.

Цинцар-Јанко Поповић, — рођен у Охриду 1780 године. Отац му је био свештеник. Око 1800 године Цинцар-Јанко је због турског зулума преко Цариграда пребегао у Србију и настанио се у Ваљеву. Учествовао је у првом устанку и одликовао се у борбама око освајања Београда, Ужица и на Мишару, где је и рањен. За његово храбро држање Карађорђе га је 1810 именовано војводом Пожаревачке нахије.

1813 године са Карађорђем отишао је у Русију — у Бесарабију, где је била већина српских војвода. Отуда се вратио око 1830 године и настанио у Шапцу. Имао је три сина и шест кћери. Његов син Љубомир био је ађутант код Кнеза Александра Карађорђевића, а син Ђорђе био је ађутант код Кнеза Михаила. Бројни потомци Цинцар-Јанкови данас живе у многим местима Србије, а понајвише у Београду. Многи од ових, заједно

са потомцима Цинцар-Марковим, узимали су видног учешћа у ратовима за ослобођење Јужне Србије, а и других покрајина.

Чолак-Анта Симоновић, родио се у Призрену 1777 године. У Србију је дошао пре Карађорђевог устанка. Пред сам устанак Анта се вратио у Призрен да види породицу. Том приликом у Призрену је купио 7 това-ра пушака и пиштоља, па са овим оружјем преко Краљева кренуо за Србију. Оружје је однео у Тополу и предао га Карађорђу за наоружање Срба. Од тога момента Анта је стално био уз Карађорђа и са њиме учествовао у свима борбама. Године 1806 у борби са Турцима код Остружнице, Анта буде од турског поглавице тако посечен на прегибу леве руке до шаке, да је, иако излечен, на овој руци остао сакат. Због овога је и прозват чолак (сакат) Анта. За његове заслуге Карађорђе га је 1809 године одликовао постављењем за Војводу и послао у Црну Гору — у Васојевиће, да и тамо дигне народ на оружје против Турака. Када се Анта вратио из Црне Горе, Карађорђе га је поставио за Војводу Крушевачке нахије, на коме положају је остао све до пропасти Србије 1813 године. Тада је пребегао у Аустрију, а потом у Русију, из које се вратио 1831 године. Кнез Милош га је по повратку поставио за члана Чачанског суда Пожешке нахије. Умро је у Крагујевцу и тамо сахрањен 1853 године.

Његови многобројни потомци учествовали су у ратовима за ослобођење Јужне Србије. Многи од живих потомака настањени су већином у Београду, мада их има и у другим местима Србије. Један од његових потомака јесте данашњи маршал Двора г. Бошко Чолак-Антић.

Вучко Чикић, родом из Маврова више Гостивара. За време Карађорђевог устанка командовао је војском

на Југу, основао чувено утврђење Делиград, и ту славно погинуо.

Капетан Илија, из Малеша, са својих 20 људи учествовао је приликом освајања Београда 1806 године. Као топџија он је лично палио топове и тукао Турке на Калету — данашњем Калемегдану.

Но пребегавање Јужносрбијанаца у Србију не беше само са родољубивом тежњом, да се узме учешћа у витешкој крвавој борби. Многи од њих послужеше тада, а и доцније Србији и Српству својим дипломатским и културним способностима, колико за политичко ослобођење, ширење и јачање Србије, толико и за њено културно напредовање. И овде ћемо најбоље учинити, ако се, ради илустрације ове чињенице, послужимо примерима.

Петар Ичко, — родом из Катраниче, ниже Битоља, доселио се у Србију уочи Карађорђевог устанка 1804 године. У току устанка чинио је велике услуге Карађорђу. Године 1806 Карађорђе га је био послао у Цариград, да као врло способан и окретан дипломата од Султана затражи мир. Отуда је овај историјски моменат и познат под именом „Ичков мир“. Овим миром признато је формирање наше државе, а тај велики и крупни догађај у историји српског народа везан је, дакле, за име овога одличног Јужносрбијанца.

На овоме дипломатском пољу одликовали су се *Браћа Новаковићи* из Леунова код Гостивара, које је као окретне, разумне и храбре људе Карађорђе слао са разним мисијама у Петроград, Цариград и Скадар. Они су били чланови првог *Правитељствујушћег српског совјета*. И као дипломате, дакле, Јужносрбијанци су принели свој знатан обол стварању Србије.

Живљи и јачи прилив наше браће из Јужних крајева у Србију опажен је особито после ослобођења Се-

верне Србије 1815 године. Нарочито су тада многи Тетовци и Мавровци напустили свој родни крај и населили се у Београду и његовој околини. Било их је, који су се задржали и на северним странама Јастрепца. Кичевска и Тетовска област дала је у то време прилично становништва средњем и доњем Поморављу. У Ибру и Жупи, као и по Ужичким и Рудничким крајевима населише се тада многи Јужносрбијанци из скопског, кратовског, битољског и велешког краја. Било је и Јужносрбијанаца, који су у Србију прелазили послом, па најчешће тамо и остајали. Такав је случај био и са многим трговцима, који су, тргујући са Пештом и Бечом, још око половине осамнаестог века у Београду имали своје магацине. Многе од ових трговачких фирми са својим потомцима и данас су становници Београда, а има их и по другим местима Србије.

Иако је овим путем вршено померање становништва — Срба из Јужне Србије у слободну Србију, ипак није кидана веза са старим огњиштима. — Једни су за Србију одлазили и тамо се насељавали, док су други, њихови ближи и даљи рођаци, у Јужној Србији остајали и трпељиво подносили бич судбине. Међусобна крвна и родбинска веза ипак није кидана. Она је настављена, негована и била најјачи потстрекач за оне у слободи, да мисле и брину о онима својима по крви, који су остали у ропству. И овде ће примери најбоље послужити објашњењу саме ствари.

Јане Левковић, звани „*Штичћин*“, из Велеса, имао је три сина: Јордана, Димитрија и Тодора, као и две кћери — Евру и Ацану. Јанетова ћерка Евра била је уда-та за Карчу срмацију 1860 године. Како су Турци Карчу мрзели и претили да ће га убити, то је он 1861 године са својом женом Евром и две кћери, као занатлија, уз остале караванције из Велеса побегао у Србију — у

Пожаревац, где је извесно време од свог заната живео. Одатле се преселио у Жабаре и тамо настанио. Од великог његовог рода једни су се вратили у Пожаревац, други се отселили у Београд, а једна породица остала је у Жабарима. Члан ове породице Петар Димитријевић, као хотелијер у Рибарској Бањи, благодарјећи надимку „Штичћин“, сасвим случајно се срео и упознао са својим блиским рођаком из Велеса г. Алексом Левковићем, индустријалцем. За последњих 80 година породице Карчине из Пожаревца и Жабара редовно извештавају своје у Велесу о сваком важнијем случају радости или жалости, — о свадби, смрти и т. п. Родбинска веза, дакле, не кида се.

У Велесу су била два брата *Панче* и *Јане*. Око 1870 године Панча се са својим оцем и својим десетогодишњим сином Андоном отселио у Ниш и тамо настанио, док је Јане са својим сином Тодором остао у Велесу. И Панче и Јане — први у Нишу, други у Велесу, — створили су бројне породице, које и данас одржавају родбинску везу и међусобно се посећују.

Спасоје Трајановић из Манастирча — Срез поречки, — око 1870 године као момак прешао је у Србију и настанио се у Д. Милановцу. Тамо се оженио, основао породицу и постао врло угледан грађанин. Био је и народни посланик. Када је његов син, пок. Божа Трајановић, бив. касациони судија у пензији, први пут добио за претседника Окружног суда и то у Тетову, тамо су му долазили из Пореча ради виђења браћа од стрицева и синовци. И он је њима одлазио. Веза родбинска, дакле, није кидана.

Мирча из Крушева имао је поред друге деце и сина Вељка, који се са три сина прошлога века доселио у Београд. Један од Вељкових синова носи презиме свога деде, дакле Мирчић, док друга два сина носе по оцу,

презиме Вељковић. Сва три ова Мирчина унука имају у Београду развијене своје породице — синове и унуке, док су они, који су остали у Крушеву, стварали своје породице. Сав овај бројни род Мирчин и данас је у вези. И други.

Турска угњетавања су нарочито доприносила сеоби Јужносрбијанаца на север, поглавито у Шумадију. Сви они елементи, који угњетавање Турака нису могли трпети, а то су обично биле немирне, одважне и бунтовне природе, бежали су на север и склањали се у пусте и велике шуме Шумадијске и тамо своја домаћа гњезда свијали. То су у већини били они елементи, који су доцније дизали народну самосвест и који су били покретачи за давања отпора.

Тако је године 1765 због зулума из Тетова у Србију пребегао младић Благоје. У Србији се Благоје задржао у Шумадији — у селу Бадњевцу, где се оженио девојком Ружицом, ћерком Милоша Несторовића, тамо раније досељеног са Косова. У кући брвнари, коју је, уз помоћ свога таста, Благоје био подигао на левој обали реке Лепенице, родио му се син Живко. По овоме Живку, који је за време Карађорђа био један од врло виђених људи, данас десетак породица села Бадњевца носе презиме Живковић. Укупан број чланова ових породица, које живих које мртвих, износи око 190. Од живих је 21 члан учествовао у рату за ослобођење Јужне Србије. Међу њима је и поднаредник Гвозден Живковић, који је пао на Солунском фронту. Интересантан случај, који се десио поднареднику Живковићу 1912 године по паду Скопља, заслужује да овде буде поменут, јер он најјасније говори о томе да крв није вода. Налазећи се на челу батаљона, који је први ушао у Тетово, Гвозден је, пуким случајем, на уласку у Тетово срео једног старца, са којим је био у крвној вези, али за кога дотле није знао. Када је старац почео за-

питкивати: Одакле је, чији је, шта му је Живко, Ђурђе и Милан, и када му је Гвозден одговорио: да је из Бадњевца, да му је Милан деда, Ђурђе прадеда, а Живко прапрадеда, старац се заплакао, загрлио Гвоздена и почео га љубити говорећи: „Па ти си крв моја, ти си чедо моје, ја сам стриц твој“. Поред Гвоздена те вечери од стрица његовог био је почашћен и цео његов вод.

За Благојем су 1770 године из Јужне Србије у Шумадију пребегла и два брата Веселин и Мата, који су родом из Гостивара. Одмах по доласку јавили су се Благоју, и он их је помогао да себи подигну кров над главом. Поред рода Живковића, у Бадњевцу данас постоје и два велика рода: Веселиновићи и Матићи. Број чланова ова два рода, које живих које мртвих, износи 250. Од ових је леп број живих, а знатан број мушких снага учествовао је у рату за ослобођење Јужне Србије.

Из околине Битоља — из села Новака, пошто је убио Турчина због зулума, покушао је, да са целом породицом пребегне у Србију неки Бора. Турци су га стигли, породицу поубијали, изузев њега и мала три синовца, који су се неким сретним случајем спасли, па је са овима пребегао у Србију и настанио се у околини Младеновца. Тамо је променио славу, да га Турци не би нашли, и основао породицу, од које данас постоји деветнаест кућа Борића. У рату за ослобођење Јужне Србије учествовало је око 60 Борића. Из једне куће свих шесторо браће Борића погинуло је — ни један се кући није вратио.

У рату Србије противу Турака 1876 и 1877 године маса наших људи из Јужне Србије пребегавала је у Србију и у рату узимала учешћа. За ово учешће нико и никакву агитацију није вршио. Сви учесници сами су и без позива, ношени родољубивим осећајем, прелазили у Србију и стављали се на расположење Српској Врховној Команди. Из Велеса, на пример, између осталих,

у Србију је прешао Петар Темељковић, који је у томе рату задобио 6 рана, и после рата залечен остао у Србији, створивши тамо своју породицу, док је његов брат Крста са својом породицом остао у Велесу.

Маса мушке деце, рођене у Јужној Србији у току овога рата, на крштењу је, ради сећања на краља Милана, добила име Милан.

За време берлинског конгреса, петицију да се Јужна Србија присаједини Србији, потписало је хиљаде грађана из свих вароши Јужне Србије: из Скопља, Велеса, Штипа, Прилепа, Криве Паланке, Кратова итд.

Колико је веза било између Јужне Србије и Србије из онога времена, најбоље нам показује географско распрострањење песама, како епских старих, које певају средњевековне догађаје, тако и оних новијег порекла. Ево неколико примера тих песама:

I

Хорватовић браду чешља,
топове намешта,
Ступајте, браћо Србљани,
слобода зове.
Белиград се белеје,
С Турчином ће се бије,
ах, да узме и преузме
Својата си земља.

II

Ступајте, браћо Србљани,
слобода зове,
на ноге, браћо Србљани,
Слобода зове!

III

Вино црвено,
траво зелена!
Кој ће тебе вино пити,

кад ја морам војник бити,
кад ја морам Књага бранит'
Бранит' Књаза Михаила.
Траво зелена,
кој ће тебе траво косит',
кад ја морам пушку носит'
кад ја морам војник бити
кад ја морам Књаза бранит',
бранит' Књаза Михаила.

IV

Ој Дунаве, Дунаве,
кој те тебе разљуља?
Разљуља ме дамчик плав,
и сос њега Краљ Милан.
Краљ Милан ће путује,
с Књагиња се рукује,
Књагиња му говори:
„Напред, Милане, не бој се,
сва Србија сос тебе,
и сва славна Русија“.

Све ове песме певане су о крсном имену — слави, старом, специфично српском обичају Јужносрбијанског краја, одакле је сеобом пренешен на север. Интересантно је забележити, да је на целој западној страни Јужне Србије, чак до Преспе, распрострањена била и песма о Карађорђу и српском устанку“:

„Крај Мораве бел чадоре,
Карађорђи, Карађорђија“.

Но не само ранија, већ и најскорија прошлост, која је, у врло бурној историји Србије, била одлучујућа, говори нам јасно и врло убедљиво, колико су Јужносрбијанци узимали видног учешћа у ослобођавању Јужне

Србије и ширењу Србије, као и стварању Југославије, и колико су припомогли цементирању темеља слободи нашега народа. Два-три примера осветлиће нам најлепше и овај моменат.

Ђорђе Скопљанче, познати комитски војвода, рођен је у Пећи 1879 године. Оца није запамтио, а када му је мајка погинула, прешао је са сестром у Скопље, те да тамо настави школовање у гимназији. По савету ондашњег професора пок. Агатоновића, Ђорђе је прешао у Србију, и у Нишу ступио у српску војску. Када је 1904 године отпочела комитска акција, поднаредник Скопљанче напушта војску и ступа у четнике као барјактар у чети Темељка Барјактаревећа. Четири месеца доцније Ђорђе је постао војвода, добио чету, и послат за акцију у Кривопланачки крај.

Име Ђорђа Скопљанчета брзо се прочуло по храбрости, одлучности и пожртвовању, те је код нашег јужносрбијанског живља било постало веома популарно. Код Турака ово име било је јако омрзнуто.

Војвода Скопљанче умро је 1911 године у Нишу, не сачекав да види у слободи свој родни крај и Јужну Србију уопште, за коју се са толико идеализма и пожртвовања борио. У Нишу је сахрањен са највећим почастима, а Народна одбрана подигла му је достојан споменик у знак захвалности.

Лазар Кујунџић, учитељ и четнички војвода, рођио се 1880 године у селу Ораховцу — округ Призренски. Пошто је завршио Богословско-учитељску школу, постављен је за учитеља у Призрену.

Почетком 1905 године, када је са српске стране отпочела четничка акција ради заштите нашег живља у Јужној Србији, Лазар Кујунџић напушта свој племени-ти учитељски позив, пребегава у Србију, и ступа у четнике. У средини његових Јужносрбијанаца, који су би-

ли у множини, Лазар се нарочито одликовао јунаштвом у борби на Челопеку 1905 године, одакле се исте године вратио у Србију.

Године 1906 Војвода Кујунџић са својом четом, у којој је и његов друг, потпоручник Жика Миловановић из Крушевца, из Србије преко Санџака креће у свој родни крај — у Призренски округ. После дужег путовања са својом четом стигао је у Велику Хочу, где је заноћио код једног Арнаутина. Издајом овога домаћина, турска војска опколи кулу и четнике позове на предају. Како ништа није помогло, Турци су пришли последњем средству, запалили су кулу. Када је пламен са димом почео продирати на спрат, четници су сви, са Лазом заједно, са висине поскакали у смрт и изгинули.

Турци су потом довели везану мајку Лазину, те да би утврдили, да ли је међу погинулим четницима и њен син, Лазар. Када су мајку упитали: „Познајеш ли овога комиту?“ — Велика мајка, свесна да би својим признањем навукла освету Турака на њену породицу, на село, као и на целу околину, стегла је своје мајчино срце, и изговорила речи: „Не познајем га“. Када су је Турци, изненађени оваквим одговором, поново упитали: „Зар ово није твој син Лаза?“ Старица је одговорила: „Нисам ја толико срећна мајка, да родим овако великог јунака“.

На овоме светлом примеру ретког херојског пожртвовања Српкиње мајке и њеног сина, поколења би се могла поучити о томе, како треба живети и мрети за највише идеале: за Краља и слободну Отаџбину.

Драгутин Јовановић — Војвода Луне, син је Мирче Јовановића и мајке Достане, који су из свога родног места Прилепа пребегли у Алексинац око 1890 године. У Алексинцу је у то време било доста Прилепчана

одбеглих зобг зулума, и тамо насељених. Ћерком једнога од ових оженио се велики Србин, учитељ Спасоје Хаџи-Поповић, оснивач и уредник „Јужне Звезде“ у Битољу, који је од зликовачке руке пао месеца јуна 1926 године.

Ношен родољубивим осећајем ка Југу, одакле су му били родитељи, и где су му и други блиски рођаци, војвода Луне је 1911 године ступио у чету Војводе Вука, и као четник отишао у Јужну Србију, да штити српски живаљ од зулума. Тамо га је затекао рат 1912 године, у коме је учествовао, видно се истичући својом храброшћу, неустрашивошћу и пожртвовањем.

По објави рата од стране Аустро-Угарске 1914 године Војвода Луне ступа у одред Војводе Вука и учествује у свима борбама овога одреда, разумљиво и на Солунском фронту, где се нарочито истакао при нападу на Кајмакчалан.

Године 1917 Војвода Луне у Солуну од Врховне команде добија задатак, да пређе фронт и оде у поробљену Отаџбину, да тамо извиди непријатеља и поднесе извештај. У року од неколико месеци Војвода Луне успева, да после напорног, тешког и опасног пута кроз непријатељске окупационе редове изврши свој задатак, и да поднесе детаљан извештај о стању непријатеља у поробљеној Отаџбини — Србији. У току извршења овог тешког задатка у Прилепу је био помогнут од његове сестре од тетке, која је тамо живела.

Као син родитеља из Марковог Прилепа, не штедећи себе, Војвода Луне је до последњег часа мислио и борио се за добро своје Дедовине — наше Јужне Србије, а преко ове за добро целе Отаџбине остављајући за собом светао пример несебичног пожртвовања, по коме ће међу поколењима у успомени вечито живети.

Ето примера, који између хиљаде и хиљаде других најбоље илуструју слику стварности! Ето података, који јасно говоре, да становништво Србије највећим делом води порекло из Јужне Србије, и да су, према овоме, и Србија и Јужна Србија заједнички доприносиле остварењу велике тековине, у којој данас у слободи ми живимо.

Инспирисано осећајем велике љубави према Србији, у чијем се срцу — Шумадији јавио први зрак обновљеног српског државног живота, и у којој је остварена жижа народних, грађанских и државних слобода, становништво северне Србије лако се прилагођавало новој географској и друштвеној средини, и стапало, добивши тим стапањем и мешањем један и јединствен духовни тип.

Ово, пак, мешање и стапање разних српских племена у једну целину у северној Србији, услед емиграција, много је користило нашој општој народној ствари: створило је свест о заједници и националном јединству, у Шумадији развило тежњу за ослобођењем све српске браће по свима крајевима, и на тај начин много допринело великим делима генерација, које су крвљу стотинама хиљада најбољих синова, понајвише Србијанаца, потомака баш старих Јужносрбијанаца, — писали тапију драгоцене нам српске покрајине Јужне Србије.

Но поред сеоба и веза старијег датума, после ослобођења Јужне Србије, установљена је и друга веза, веза новијег датума. Какав изглед има та веза, рећи ће нам најјасније ове чињенице:

Опијени стварношћу, да је Скопље — царско Скопље — за којим се вековима жудело, ослобођено и поново постало српско, Србијанци су хрлили Југу — својој Дедовини, док су Јужносрбијанци у масама кретали у правцу севера, нарочито Београда. Нека врста

размена становништва спонтано је вршена. И док Скопље данас броји око 35.000 Срба староседелаца и досељених, догле Београд, поред осталих становника, броји од 70 до 80.000 Јужносрбијанаца. У Београду, на пример, данас постоје: 700 гостионичара, хотелијера и кафеџија, 450 крчми и бифеџиница, 460 народних кухиња, 416 млекарских радњи — све сопственост Јужносрбијанаца. У дугој улици „Краља Александра“ скоро свака друга или трећа кућа припада Јужносрбијанцу. Но не само Београд, већ и цела предкумановска Србија, а поглавито Моравска долина са ниском Шумадијом, претстављају у погледу порекла становништва шаренило са претежним групама јужносрбијанским.

У погледу на Београд довољно би било отићи на једну забаву Јужносрбијанаца, које се по традицији сваке године приређују у Официрском дому, па осетити и видети, колико су Јужносрбијанци освојили Београд, и колико се у њему угодно осећају.

Колика је била велика љубав и духовна веза Јужносрбијанаца према Србији, па према овоме, колико је било узвишено њихово племенито пожртвовање, када је у питању била Србија, као и шта је Србија за њих значила, најбоље ће нам рећи светли примери легатора Срба родом из Јужне Србије, који су, запојени величином и славом нашега народа из доба царства, и одушевљени вером у победу ослободилачке Србијине мисије, сва своја богатства завештали Србији, односно српском народу за његово културно подизање. Ти светли примери родољубља, поред осталих јесу: Босиљка и Сима Андрејевић — Игуманов из Призрена, Самуило и Голуб Јањић из Маврова, Илија Антоновић из Мелника, Никола Спасић са својим претцима из Призрена итд. итд.

Као најбоља илустрација њихових племенитих осећаја, гајених према Србији, биле би речи великог родољуба Голуба Јањића, упућене на самртном часу његовој супрузи Босиљки: „Босо, паметна си жена, располагај са нашом имовином како знаш, АЛИ НЕ ЗАБОРАВИ СРБИЈУ“.

Сасвим природно, да је сваки појединац од досељених у Србију остао крвно и родбински везан са оним рођацима, који су остали на свом старом огњишту у Јужној Србији, и обратно. Веза је то такве природе, да се она не да кидати, а та веза јасно говори, да су Србија и Јужна Србија у етничком погледу једна недељива целина, и да би ред био, а и логички и право било, да преко ових покрајина стоји само једно име: СРБИЈА.

Из целокупног излагања верујем, да се лако може видети и осетити одговор на постављена питања о херојским поколењима т.ј. поколењима, која су са песмом на уснама, не жалећи себе, летела и у данима обрачуна са вековним непријатељем херојски гинула, само да би својој браћи, односно својима по крви у Јужној Србији, раскинули ланце ропства, и да би једном за свагда уклонили преграду — границу, која је неприродно и насилно била повучена између Србије и Јужне Србије.

Јужна Србија је, према овоме, са домородцима рађала и стварала Србију, а Србија је 1912 године, у улози Пијемонта Српства, кренула у правцу Југа, те да би српској колевци однела слободу за којом је она, не само жудела, већ и многу крв своју пролила.

Но поред ових момената национално етнографским постоје и јаки економско-географски разлози, по којима Јужна Србија и Србија тек заједно претстављају НЕДЕЉИВУ ЦЕЛИНУ. Долине Мораве и Вардара чине

допуну у економском погледу једна другој баш због специфичне културе, која је условљена климатским приликама. Кроз њих су пролазиле главне комуникационе артерије, као што и сада пролазе, које су везивале и везују Србију са Јужном Србијом, и чине, да је живот ових двеју покрајина међусобно тесно и неразлучиво везан.

Ето гласа истине!

Ето стварности јасне, снажне и убедљиве, која се никаквим вештачким путем не да мењати, још мање избрисати!

Не би ли, према овоме, било бесмислено и помислити, да се извесним покушајима, са стране убаченим, мења смисао овакве стварности, и да се Јужној Србији, на штету српске целине, намеће једна друга идеја и један други осећај, који не би били њени, и са којима она нема ничег заједничког.

На крају нека ми је дозвољен кратак резиме:

Јужна Србија је у средњем веку била културни, просветни и политички центар, не само за Србе у Јужној Србији, већ и за све остале Србе у другим покрајинама.

Јужна Србија је, у сталном додиру са свима областима нашега народа, заједнички са Шумадијом, кроз векове радила на остварењу највиших идеала целокупнога нашега народа — слободи и јединству духовном и политичком.

Цела прошлост и историја Јужне Србије, према овоме, неразлучиво је везана са Предкумановском Србијом, и са њом чини хармоничну целину — ВЕЛИКИ СРПСКИ ХРАМ — у чијем се олтару сваки Србин најбоље осећа, увек спреман, да га заштити и одбрани од сваког недобронамерног покушаја, ма од кога, и ма од куда, он долазио.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. СРПСКО-КИНЕСКИ РЕЧНИК
Јелена Јанковић
Београд: Јасен, 2012.
2. СРПСКО-РУСКИ РЕЧНИК
Радослав Бошковић
Београд: Јасен, 2013.
3. ПУТНИК СА ДАЛЕКОГ НЕБА: МИЛОШ ЦРЊАНСКИ У ПРИЧИ
Београд: Лагуна, 2013.
4. АНЕГДОТЕ И ЗАНИМЉИВОСТИ СА БАЛКАНА
Предраг Мутавцић
Београд: Јасен, 2008.
5. ЛОТОС И ЖАД: ИНДИЈСКА И КИНЕСКА ФИЛОСОФИЈА КОД СРБА У XIX ВЕКУ
Илија Марић
Београд: Јасен, 2013.
6. ЖАНРОВИ У САВРЕМЕНОМ НОВИНАРСТВУ
Зоран Јевтовић, Радивоје Петровић
Београд: Јасен, 2014.
7. НОВИ ЖУРНАЛИЗАМ: КАКО СПАСИТИ НОВИНАРСТВО
Радивоје Петровић
Београд: Јасен, 2014.
8. ФИЛИП ВИШЊИЋ: ЖИВОТ И ДЕЛО
Милорад Панић-Суреп
Београд: Јасен, 2014.
9. СРПСКЕ СУДБИНЕ: СЕЋАЊА
Јован Атанацковић
Београд: Јасен, 2014.
10. ОКЕАН НА КРАЈУ ПУТЕЉКА
Нил Гејмен
Београд: Лагуна, 2013.
11. ОКТОБАРСКИ КОЊ
Колин Мекалоу
Београд: Лагуна, 2014.
12. ОВО НИЈЕ ВЕСЕЛО МЕСТО
Владимир Арсенијевић
Београд: Лагуна, 2014.
13. ПР
Александар Илић
Београд: Лагуна, 2014.

14. ПРЕЉУБА
Пауло Коелњо
Београд: Лагуна, 2014.
15. ПРИЧЕ С ОВОГ И С ОНОГ СВЕТА
Жозе Сарамаго
Београд: Лагуна, 2013.
16. РОМАНИ
Иво Андрић
Београд: Лагуна, 2014.
17. САВРШЕНСТВО ВАТРЕ
Мирослав Антић
Београд: Лагуна, 2014.
18. СЕРВИРАЈ ЗА ПОБЕДУ: ЧЕТРНАЕСТОДНЕВНИ ПЛАН
БЕЗГЛУТЕНСКЕ ИСХРАНЕ ЗА ВРХУНСКА ФИЗИЧКА
ДОСТИГНУЋА
Новак Ђоковић
Београд: Лагуна : Новости, 2013.
19. СПОРТСКИ ЛИДЕР НОВАК ЂОКОВИЋ И УСПОН СРБИЈЕ
Крис Бауерс
Београд: Лагуна, 2014.
20. СТЕФАН ДЕЧАНСКИ: БИОГРАФИЈА НАЈНЕСРЕЋНИЈЕГ
СРПСКОГ КРАЉА
Лука Мичета
Београд: Лагуна, 2014.
21. СТЕФАН НЕМАЊА: ПОВЕСТ СРБА ОД ДОСЕЉАВАЊА
НА БАЛКАН ДО ДРЖАВЕ ЖУПАНА НЕМАЊЕ
Лука Мичета
Београд: Лагуна, 2014.
22. СВА ЛИЦА СВЕТА
Душан Величковић
Београд: Лагуна, 2014.
23. ТАЈНА УСПЕШНЕ ДЕЦЕ
Пол Таф
Београд: Лагуна, 2013.
24. ТАМО ДОЛЕ
Бил Брајсон
Београд: Лагуна, 2014.
25. ТЕОДОРА: ПОСЛЕДЊА РИМСКА ЦАРИЦА
Стела Дафи
Београд: Лагуна, 2011.

26. ТИТОВ ПРЕВОДИЛАЦ
Иван Ивањи
Београд: Лагуна, 2014.
27. ТУШТА И ТМА
Миљенко Јерговић, Светислав Басара
Београд: Лагуна, 2014.
28. УМОРАН ОД ЖИВОТА И СМРТИ
Мо Јен
Београд: Лагуна, 2014.
29. ВРЕМЕ КОКОШКИ
Добрило Ненадић
Београд: Лагуна, 2014.
30. ЗАХИР
Пауло Коелњо
Београд: Лагуна, 2014.
31. ЖЕНА БЕЗ ХОРОСКОПА
Ана Радмиловић
Београд: Лагуна, 2014.
32. ЗНАМЕЊЕ АНЂЕЛА
Дејан Стојиљковић
Београд: Лагуна, 2013.
33. НОЋ НА РЕЦИ ПО
Милован Петровић
Сремски Карловци: Каирос, 2013.
34. ГАГАТ
Љубо Раденовић
Сремски Карловци: Каирос, 2014.
35. ПРАГ ЛИМУНОВЕ БОЈЕ
Љубо Раденовић
Сремски Карловци: Каирос, 2013.
36. ПРИЧЕ ИЗ СРПСКЕ СТАРИНЕ
Дарко Гавриловић
Сремски Карловци: Каирос, 2014.
37. QUO VADIS?
Хенрик Сјенкјевич
Сремски Карловци: Каирос, 2014.
38. СРПСКА ЉУБАВНА ПОЕЗИЈА
приредила Владислава Косијер
Сремски Карловци: Каирос, 2014.

PREPORUČUJEMO

1. Ante Tomić: LUK I VODA / Beograd: Rende, 2014.

Preuzeto sa sajta: <http://rende.rs/knjizara/?139,luk-i-voda-ante-tomic>

A kad tamo – Tomić!

Ovi što žive ovdje, ovi ribari i težaci, žene koje su nekad slagale sardine u konzerve i njihovi muževi iz Neptunove službe održavanja, koji su nakon radnog vremena popravljali brodske motore i motokultivatore, ljudi koji možda sad spavaju u garažama da bi iznajmili svoju postelju, njima ja vjerujem i želim im pripadati, koliko su god njihovi životi ponekad otrcani i smiješni.

(Komiška elegija)

Kao pisac, i beletristički i novinski, Ante Tomić voli da ljude koji ga čitaju nasmejava i zabavlja, i to čini s velikim uspehom. Ako i ima danas duhovitijih od njega u ovoj našoj branši – onda se stvarno odlično kriju, toliko dobro da ja ne mogu da se setim nijednog. Ima, doduše, jedan ili dvojica, isto su iz Splita, koji su mu negde blizu, ali na neki drugačiji način.

Mogao sam sve ovo reći i jednostavnije, evo ovako: Ante Tomić je urnebesno duhovit pisac. To ionako zna svako ko je čitao bilo šta njegovo. Ako imate ozbiljniji čitalački problem s Tomićevom duhovitošću, onda možda imate problem s duhovitošću uopšte. Hm, da se možda prebacite na žitija svetaca ili partijske programe? Istovremeno, međutim, koliko je njegova duhovitost prednost i blagoslov, toliko može da bude i zamka, u koju lako upadnu površnji čitaoci. Ante Tomić je, naime, istovremeno i jedan od najozbiljnijih savremenih naših („naš“ je svako ko piše na našem zajedničkom jeziku) pisaca koje znam. Naravno, pod uslovom da ozbiljnost shvatimo suštinski a ne štreberski: ne kao pristojnije ime za pretencioznu dosadu i nadobudnost mrtvih puvala, nego kao smisleno, iskreno, inteligentno, darovito i mestimično vrlo strasno propitivanje svega onoga što je uistinu važno u životu, kako samom piscu, tako i nama koji ga čitamo. A baš to Tomić radi, kako u svojim romanima i pričama, tako bogme i u novinskim feljtonima i kolumnama koje ispisuje u poslednjih petnaestak i više godina, i koje zapravo pokazuju sve najbolje Tomićeve spisateljske vrline, iz kojih su izrasli književni hitovi kakvi su *Što je muškarac bez brkova* ili *Čudo u Poskokovoj Dragi*.

Tomić je do sada u Hrvatskoj objavio pet knjiga izabranih kolumni, a meni je pripala čast i zadovoljstvo da iz tih knjiga, plus nešto malo od „neukoričenog materijala“, proberem sedamdesetak tekstova za publiku (pretežno) u Srbiji, koja verovatno manje poznaje njegov rad ove vrste. Zadatak istovremeno težak i lak, muka i užitek: lepo je probijati se kroz tu tekstualnu šikaru, a muka je raskrčiti je,

to jest, izdvojiti jedan njen mali deo, izabrati iz tog izobilja... Pokušao sam da u konačnom izboru iskombinujem nekoliko pristupa: jedan je neizbežno „best of“, drugi je ilustrativnost, to jest, priređivačka namera da se publici pokažu sve ključne strane Tomićevog pisanja, i ona eksplicitno duhovita i hašekovski rugalačka, i ona jetko kritička, i ona sjajno sociološki opservatorska, ali bogme i ona sasvim lična i vrlo lirski; treći pristup je onaj tematski, s diskretno naglašenim posebnim interesovanjem za tzv. srpsko-hrvatski kompleks: ipak je to većito žuljno pitanje „ovih prostora“ ono na kojem se najčešće i najlakše „padalo“ u poslednjih četvrt veka. Tomić je i tu, kao i u drugome, o(p)stao na visini dostojnoj sopstvene pameti, talenta i ljudskosti.

Stalo mi je do toga da ovo potonje, ljudskost, posebno naglasim, svestan da se krećem rubnim, skliskim terenom, odakle nije teško upasti u rupčagu kiča kao falš-sentimenta. Ali, taj je rizik vredan preuzimanja, jer sam se bezbroj puta divio jednom od Tomićevih najdragocenijih darova: činjenici da je njegovo mišljenje, pisanje i življenje sasvim rasterećeno snobovskih standarda, strahova i obzira, to jest, da se ovaj pisac – a to je vrlina mnogo, mnogo ređa nego što možete da zamislite! – nikada ne odaje *pokondirenosti* bilo koje vrste. Šta to konkretno znači? Tomić izuzetno voli i poznaje tzv. malog čoveka, voli ga već i zato što nema ni iluzija niti uostalom potrebe da i sam bude nešto drugo od njega, i nikada ga neće hladno-elitistički prezirati kako to već čine mnogi nadobudni „popravljači sveta“, ali istovremeno se tom malom čoveku nikada, ali stvarno nikada, populistički ne ulaguje, nego sve vreme surovo ismeva njegove mane i zablude, sitni murdarluk i beskrajnu spremnost da se uhvati bilo kakvog „izma“ koji je trenutno „u điru“, kako bi se to reklo u Tomićevom *nerodnom* gradu. Grad koji Tomić, uzgred rečeno, takođe istovremeno drži neopisivo teškom i sumornom provincijalnom rupčagom punom mračnjaka svih vrsta, i jedinim mestom na svetu u kojem vredi živeti i pisati – i tu kod njega nigde nema nikakve kontradiktornosti, nego sve savršeno štima.

Takođe, najčešće su i „najslađe“ Tomićeve mete najteže društvene i etičke boleštine „ovih prostora“: nacionalističko ludilo, patrijarhalno nasilništvo i tupost, klerikalno mračnjaštvo i tome pripadajuće licemerje; u novije vreme, dakako, i bahatost kaste bogatih, surovost podivljalog kapitalizma. Istovremeno, međutim, Tomić ima nepogrešiv senzor i za falširanje i pokondirenost sasvim druge vrste, i ne daje ni pet para (pardon – lipa!) za u suštini malograđanske konvencije „političke korektnosti“, superiorno se sprda s pošasću pomodarskog levičarenja i groteskno neubedljivog „revolucionarnog žara“ tzv. zlatnih urbanih omladinaca i omladinki pretežno iz srednjih i viših klasa, koji pravo s *izvođenja revolucije* svrate do mamice na juhicu i po opran veš i do tatice po solidan džeparac, ume da se ironijski osvrne na pomodarska prenaglašavanja ekologije, vegetarijanstva, „egzotičnih duhovnosti“ ili već bilo čega što je trenutno *in* u višim krugovima...

Upao je Ante Tomić tamo negde sredinom devedesetih u hrvatski, a posle i svejugoslovenski medijski i književni prostor kao razdragano drzak i brilijantan

samozvanac – a samo tako i treba upadati, kao nasmejani komandos sa tastaturom – i pre nego što su se policajci duha snašli i pripremili efikasnu samoodbranu, on se već bio duboko ukorenio kod ljudi kojima je bio i ostao potreban baš takav kakav je. A drugog takvog ionako nema, tako vam to ide s ljudima i piscima koji nisu iz konfekcijske proizvodnje. Mnogima zato i smeta, ali bi im bilo bolje da popiju lekić za smirenje i počnu da se navikavaju, pošto on neće nikuda. Tomić je, naime, nešto kao retka prirodna pojava: svaki put mu se obraduješ, kao dugi ili polarnoj svetlosti. To ne da nije malo, nego zapravo ne znam šta bi to moglo da bude više od toga, a što može da postigne čovek koji pisanjem plaća račune i hrani potomstvo.

Teofil Pančić

2. Muharem Bazdulj: JERES NOMINALIZMA / Beograd: Rende, 2014.

Preuzeto sa sajta: <http://rende.rs/knjizara/?126,jeres-nominalizma-muharem-bazdulj>

Četrnaest novih priča Muharema Bazdulja sabranih u knjizi *Jeres nominalizma* sačinjavaju zavodljiv i osoben mozaik. Prva i poslednja priča u knjizi – *Lara* i *Jeres nominalizma* – pravi su „romani na dlanu“, dve proze što i dužinom i zamahom zapravo teže romanu kao protejskoj formi naše epohe. Svedene ipak na novelistički okvir, one gustinom i snagom daju savršen okvir za dvanaest kratkih priča između njih. Dve pomenute priče, osim obimom i privilegovanim mestom u knjizi (sam početak i sam kraj) ističu se takođe i svojim naslovima. Knjiga je dobila naslov po poslednjoj, a prvoj je (jeretički!) u naslovu (žensko) ime.

Smeštene u našu savremenost, u samo srce „novog ljubavnog nereda“, priče iz ove knjige, pisane u prvom licu jednine, uz samo jedan izuzetak, prate živote koji su jednako određeni istorijsko-političkim neminovnostima kao i privatno-emotivnim izborima. Jezik njihovih pripovedača živ je, sočan, vešto stilizovan u naraciju što podseća na izgovorenu ispovest. U liričnosti njihovog tona često se ide do samog ruba sentimentalnosti, ali se taj rub ne prelazi, pošto se zna da, kao u stihu Toma Jorka, sentimentalnost uvek završava u brbljanju. Nije u ovim pričama ljubav jedina izvesnost, ali jest najvažnija od svih neizvesnosti.

U popularnim šlagerima, od Džozan Baez do Zdravka Čolića, ljubav je samo reč. *Jeres nominalizma* nam sugerise da ako ljubav i jeste samo reč, nije, međutim, bilo kakva reč. Ljubav je ime, a ime nikad nije *samo* ime. Ljubav je ime – Ljubav se zvala mlađa ćerka Fjodora Mihajloviča Dostojevskog.

3. Slobodan Šabeljić: *PRIČE O SILVIJI* / Beograd: Rende, 2014.

Preuzeto sa sajta: <http://rende.rs/knjizara/?135,price-o-silviji-slobodan-sabeljic>

Knjiga Slobodana Šabeljića pojavila se, naizgled, niotkuda. Objavljena u Crnoj Gori, u jednoj za tamošnje prilike maloj i zaturenoj ediciji, došla mi je na stol sretnim slučajem što sam bio član jednoga regionalnog književnog žirija. Iako drugi žiristi nisu imali interesa ni razumijevanja za „Priče o Silviji“, meni je ova knjiga obilježila i razvedrila jednu tmurnu balkansku jesen. Silno se radujem njenom beogradskom izdanju, i čudu da će još neki ljudi otkrivati Silviju, kao što sam je ja otkrivao.

Miljenko Jergović

Preuzeto sa sajta:

<http://www.e-novine.com/kultura/kultura-knjige/50152-ena-koje-nema.html>

Slobodan Šabeljić, *Priče o Silviji*

Žena koje nema

Piše: Vladimir Arsić

Romaneska struktura je retko rastegljiva stvar, još od samih početaka žanra. Nema jasne definicije, nema tematskih i/ili količinskih ograničenja, nema, naposljetku, ni potrebe za tim. Od avangarde i redimejda sve možemo nazvati onako kako želimo i umetnik ima isključivo pravo da nešto imenuje i smatra umetničkim delom. Publika, koja bi često trebalo da ima presudnu ulogu u kvalifikaciji i oceni, u slučajevima kada nije sigurna i kada se plaši da ne ostane u zabludi, najčešće se povodi za kritičarima i ostalim profesionalcima i prihvata ocenu. Dakle, ako je neko rešio da tekst od manje od stotinjak strana, koji povrh svega nosi naziv *Priče o Silviji*, nazove romanom, onda nama ne preostaje ništa drugo nego da to prihvatimo, bez obzira na osnovanu sumnju da se ipak radi o pripovetkama, tim pre što je pisac delo samim naslovom žanrovski odredio. Sličan slučaj imali smo i pre neku godinu kada se pojavila izvanredna knjiga Vladimira Arsenijevića *Predator*. U jednom od tekstova koji su pratili njeno objavljivanje, neko je izjavio da se radi o zbirci pripovedaka. Zbog toga se knjiga nije našla u izborima za neke od nagrada za roman. Ono što želim ovom digresijom da istaknem jeste da je danas, u ovakvoj hijerarhiji žanrova, mnogo uputnije da se knjiga proglasi romanom, nego zbirkom pripovedaka i da to izdavači, pisci i ostali obilatno koriste. Logika je krajnje jednostavna: ljudi kupuju i čitaju romane – svi ostali žanrovi gotovo da ne postoje. Za to niko ne snosi krivicu jer to su novi zakoni književnog polja kojima se svi potčinjavamo, voljno ili silom, sasvim je svejedno.

Ipak, *Priče o Silviji* Slobodana Šabeljića možemo s većom lakoćom ili manjom nelagodom, kako vam draže, da smestimo među romane. Pre svega stoga što je niska tekstova jasno omeđena likovima i hronotopom, a zatim i stoga što tekstovi čine jednu dinamičnu zaokruženu narativnu celinu koja jeste *spiritus movens* čitave povesti. Radi se, dakle, o paru koji odlazi u inostranstvo, gde očigledno Silvija dobija posao, a on ne uspeva da se prilagodi i sedi kod kuće, najpre gledajući televiziju, zatim gledajući kroz prozor i naposletku besciljno lutajući gradom. Lik muškarca ujedno je i narator, prilično jasne beketovske provinijencije – dakle u naizgled nejasnom i nemotivisanom sukobu sa svetom i u večnom begu od njega. Ova naratorska pozicija omogućuje duhovitost i cinizam, ironiju i udobnost komentara. Ona je pojačana činjenicom da je narator bez inicijative, da je autorefleksivan i autodestruktivan u isto vreme i da mu je činom selidbe srušen emotivni status quo. On živi u ubeđenju da voli Silviju i ne čineći ništa, u stvari, čini sve da bi je povratio iz njenih ludorija. Ovo je kroki narativa i likova koji zajedno omogućavaju da *Pričama o Silviji* pridemo kao romanu.

Međutim, ovo nije ono što tekst čini kvalitetnim i zanimljivim. Njegovi kvaliteti leže najpre u stavu rezignacije prema svetu i životu, u ogoljenosti cinizma i ironije, u čvrstom uverenju da se život i ljubav mogu zamrznuti i zadržati u nekom od prethodnih stanja. Možda bismo čak mogli reći da je u pitanju klasičan tragički junak koji čini hibris ne sluteći, ne znajući da ga čini. I kada se, naposletku, učini da je pobedio, da je njegova upornost prevagnula, ostaje mu samo da napiše priče o njoj – jer ona nije više ona u koju je bio zaljubljen. Drugim rečima, ono za šta se izborio nije ništa više od običnog privida i njegova bitka, unapred već osuđena na propast, poprima obrise tragedije. Iako za naratora ne postoji razlika između tamo i ovde, između onog što je napušteno i onog što je zatečeno, on ipak ne uspeva da prevlada i osvesti činjnicu da je svaki odlazak odlazak zauvek i da povratka, prema onoj staroj Heraklitovoj o kupanju u reci, jednostavno nema. Svaki povratak je, u stvari, dolazak na novo i drugačije. Njegovo opiranje da to prihvati, njegovo opsesivno držanje mesta pogleda (televizija, prozor, besciljne šetnje) kao fetišističkog mesta moći, njegova očigledna skopofilija, samo govore o toj nemogućnosti suočenja koje rađa određeni tragizam. U smislu njegove erotizovanosti pogledom, postavlja se pitanje o autentičnosti Silvije, o njenom postojanju u okvirima stvorenog sveta. Njen lik ne postoji, ona ne govori ukoliko joj narator, dakle skopofilni muškarac, ne podari glas, a i tada je spreman da tumači njene reči. Informacija koju čitalac dobija na kraju knjige o tome ko je ona govori u prilog tome da je Silvija koncept, postmodernistički koncept, koji se vraća samo kao glasina, kao *priča o*, kao nešto što pripada svetu reči, svetu mimezisa. *Priče o Silviji*, dakle, naposletku prestaju da budu priče o Silviji i postaju priče o, recimo, Silviju, dakle o muškarcu koji pričanjem ispunjava svoju potrebu za ljubavlju i stvaranjem.

Ako ikako uspete da nađete ovu knjigu – i da je pročitate, s obzirom na neverovatno sitan slog koji zahteva lupu – nećete preterano zažaliti. U jednom trenutku će vas verovatno zavesti i to ne treba da vas iznenadi. Knjiga Slobodana Šabeljića ima taj potencijal zanimljivih knjiga koji je, čini mi se, ostao nedovršen. Ona nastupa zavodljivo, sigurnim glasom nesigurnog muškarca koji se povukao iz

sveta, ali joj fali neke druge dinamike, nekog životnijeg sukoba, nečega što bi je izvuklo iz konceptualnosti koja u jednom trenutku neminovno počinje da reciklira sama sebe, što nužno vodi u dosadu. Međutim, čini mi se da će se u jednom veoma bliskom trenutku još čuti za ovog pisca jer se njegov talenat jasno pokazuje iza ovog teksta.

4. Tomas Plecinger: SAHRANA JEDNOG PSA / Beograd: Rende, 2014.

Preuzeto sa sajta: <http://rende.rs/knjizara/?138,sahrana-jednog-psa-tomas-plecinger>

Sahrana jednog psa je besprekorno debitansko ostvarenje Tomasa Plecingera, nemačkog pisca mlađe generacije, koje će vas izuzetnom naracijom vrlo brzo uvući u uzbudljiv i dirljiv zaplet glavnog junaka koji po novinarskom zadatku odlazi na jezero Lugano da intervjuje Dirka Svensona, misterioznog pisca svetskog bestselera dečje književnosti. Glavni junak koji se i sam suočava sa ličnim problemima, zatiče obrise neobičnog, ljubavnog trougla, psa na samrti, dečaka bez oca i skriveni rukopis...

Prevela sa nemačkog Bojana Denić

Preuzeto sa sajta:

http://www.goethe.de/ins/cs/sr/bel/ver.cfm?fuseaction=events.detail&event_id=20430572

Književni debi Tomasa Plecingera, roman *Sahrana jednog psa*, „pleni raznolikošću forme i sadržaja. Pisac prikazuje generaciju rastrzanu između ljubavi, želje za slobodom i odgovornošću. Tu su etnolog u ljubavnoj krizi, pisac knjiga za decu, koji je autor bestselera i vlasnik ruševine na jezeru Lugano, finska lekarka, dečak bez oca, misteriozni prijatelj, pas na samrti i skriveni rukopis, a Tomas Plecinger sve njih povezuje u veoma interesantnu, uvrnutu i dirljivu priču.“

literaturport.de

„Plecingerov debitantski roman pravo je otkrovenje. Nijedan nemački pisac mlađe generacije se takvim korakom i tako odvažno, okupan plemenitim pesničkim vodama, odavno nije bacio u vrevu sveta i svetske književnosti.“

Wolfgang Hebel, Špigel

„Delo *Sahrana jednog psa* upečatljivo pokazuje to da se intenzivno suočavanje s fenomenom posmatranja i refleksije može pretočiti u fascinantan roman.“

Cajt

Tomas Plecinger rođen je 1975. godine u Minsteru. Studirao je amerikanistiku u Hamburgu, da bi se potom upisao i na Nemački institut za književnost u Lajpcigu. Radio je u izdavačkim kućama u Hamburgu i Njujorku, a trenutno živi u Berlinu, gde radi kao pisac i novinar.

Dobitnik je više stipendija i nosilac različitih nagrada, između ostalog i Književne nagrade Srednjenemačke radio-televizije (MDR) za 2006. godinu.

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА
ПЕРИОД АВГУСТ–СЕПТЕМБАР 2015. ГОДИНЕ**

1. ГАВРИЛОВ ПРИНЦИП: ПРИЧЕ О
САРАЈЕВСКОМ АТЕНТАТУ
Београд: Лагуна, 2014.
2. ИЗУЗЕТНА СТВОРЕЊА
Трејси Шевалије
Београд: Лагуна, 2009.
3. КОНФЛИКТИ И КОМПЛЕКСИ: ТРИ
ГРЕШКЕ НАШИХ РОДИТЕЉА
Андреј Владимирович Курпатов
Београд: Дерета, 2008.
4. МАРИНА
Карлос Руис Сафон
Београд: Чаробна књига, 2009.
5. ОКЕАН НА КРАЈУ ПУТЕЉКА
Нил Гејмен
Београд : Лагуна, 2013.
6. АЛЕЈА ПЛАТАНА
Џон Гришам
Београд: Evro-Giunti, 2014.
7. ДВОСТРУКА ПРЕВАРА
Џејмс Патерсон
Београд: Лагуна, 2013.
8. БОГОВИ КРИВИЦЕ
Мајкл Конели
Београд: Evro-Giunti, 2014.
9. ПРОБЛЕМ СПИНОЗА
Ирвин Јалом
Београд: Plato Books, 2012.
10. МАЛТЕШКИ СОКО
Дешијел Хемет
Београд: Лагуна, 2014.